

riport

H E T I H Í R M A G A Z I N
XIII. ÉVF. 11. (515.) SZÁM – 2014. MÁRCIUS 21.

Zsákutcában
a KRESZ-reform

RIPORT

Persona non grata radikálisok

Aczél Géza költő, az Alföld
főszerkesztője

PORTRÉ

Jelenetek a Lipcsei
Könyvvásárról

RIPORT

Játszanak a tűzzel

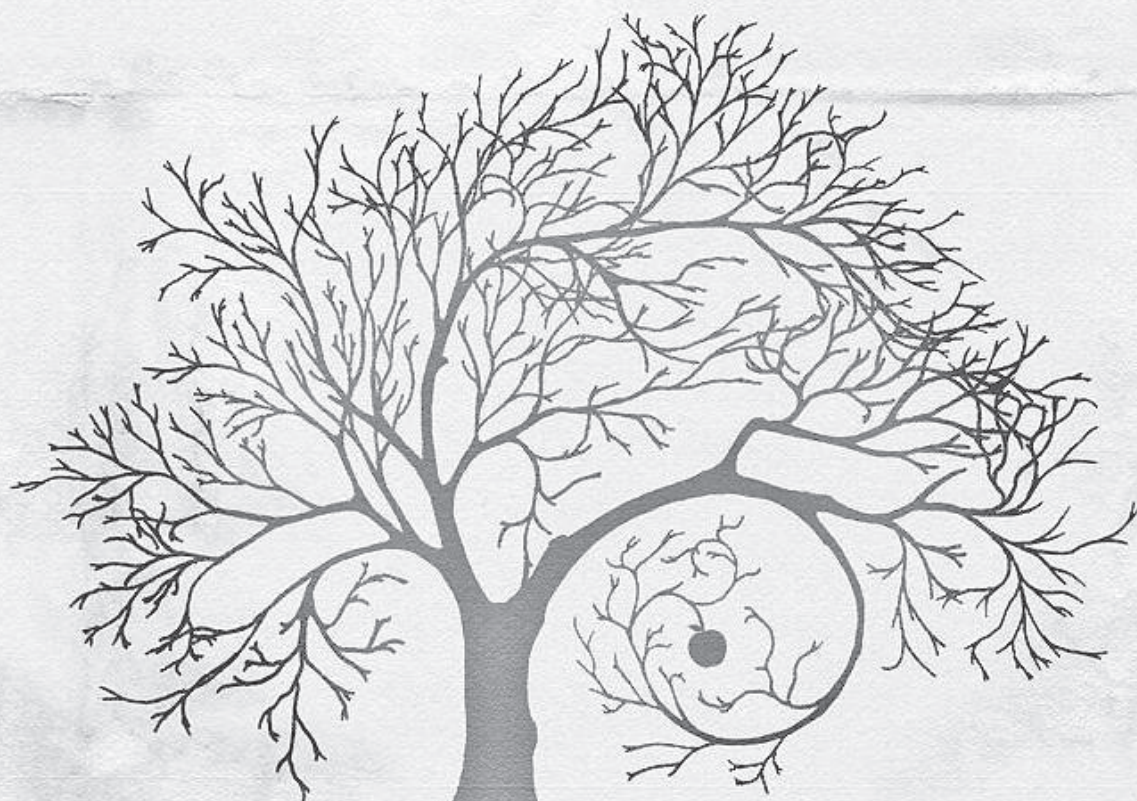
TEATRUL MAGHIAR DE STAT
CSIKY GERGELY
ÁLLAMI MAGYAR SZÍNHÁZ
TIMIȘOARA • TYNELVER
2013/2014

16+

bazat pe Paradisul pierdut de
John Milton
Elveszett paradicsom című műve alapján

Ég és Föld

CER ȘI PĂMÂNT

Diszlettervező / Decor: Hegyi Csaba
Jelmeztervező / Costume: Varga Tünde
Zeneszerző / Compozitor: Rodolphe Bourotte, Latifa Le Forestier
Világítástervező / Light design: Boris Butorac
Korrepetitor / Corepetitor: Aida Marc
Rendezőasszisztens / Asistent regie: Orbán Enikő
Játsszák / Cu: Baczó Tünde, Balázs Attila, Bandi András Zsolt, Borbély B. Emilia, Döbrenyi Dénes, Éder Enikő, Gálovits Zoltán,
Kiss Attila, Kocsárdi Levente, Lőrincz Rita, Magyar Ételka, Mátyás Zsolt Imre, Molnos András Csaba, Tar Mónika, Varga Heni

RENDEZŐ / REGIA: DÖBREI DÉNES, VARGA HENI

SPECTACOLUL SE JOACĂ ÎN LIMBA MAGHIARĂ. SE ASIGURĂ TRADUCERE ÎN LIMBA ROMÂNĂ.

tartalom

8

HETI MÉRLEG

4–7 A hét hírei, Müzli, Hír plusz komment
Szűcs László: Játszanak a tűzzel

INTERJÚ

8–9 Cseke Péter Tamás: „Verespatak-
ügyben türelmet kérek” – Korodi Attila
környezetvédelmi miniszter

AKTUÁLIS

10–12 Cseke Péter Tamás: Szélsőségesek
szezonya – magyar radikálisok kitiltása
Romániából

RIPORT

13–15 Tasnádi-Sáhy Péter: Zsákutcában
a KRESZ-reform

PORTRÉ

16–18 Szűcs László: Az ember befelé
építkezve érti meg lassan elmúló életét –
Aczél Géza költő, a debreceni *Alföld* folyóirat
főszerkesztője

NÉZŐPONT

19–21 Szobati Gille Tamás: Szellemi séták
a tegnaptól a holnaputánig – nagyváradi
fesztivál a Szigligeti-bicentenáriumon

INTERJÚ

22–23 Kustán Magyar Attila: Kapocs
az üzlet és a művészet között – Fogarasi-
Benkő László autótérvező dizájnér

TÁRSADALOM

24–25 Hova tovább, emberiség? – Véget ért
Kolozsváron a Mellérendelő beszélgetés-
sorozat

RIPORT

26–28 Parászka Boróka: Jelenetek a Lipcsei
Könyvvásárról

THALIA

28–29 Simon Judit: Játék a hálátlan
utókornak – Selmeczi György rendezése
Nagyváradon

TERRA

30 Králik Lóránd: Sziget a világ végén 26.

CÍMLAPKÉP: HAÁZ SÁNDOR

16

22

26

28

ERDÉLYI RIPIORT –
KÖZÉLETI ÉS KULTURÁLIS HETILAP
XIII. ÉVF. 11. (515.) SZÁM

FŐSZERKESZTŐ: SZÜCS LÁSZLÓ

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG: MARKÓ BÉLA
(ELNÖK), TIBORI SZABÓ ZOLTÁN,
GÁLFALVI ZSOLT, VISKY ANDRÁS,
JAKOBOVITS MIKLÓS (1936-2012)

ALAPÍTÓ FŐSZERKESZTŐ: STANIK ISTVÁN

KINDE ANNAMÁRIA (1956-2014)

SZERKESZTŐK: CSEKE PÉTER TAMÁS,
KUSTÁN MAGYARI ATTILA,
PARÁSZKA BORÓKA, SIMON JUDIT,
SZILÁGYI ALADÁR, TASNÁDI-SÁHY PÉTER

MŰSZAKI SZERKESZTŐK:

BÁLINT ALÍZ, BENKŐ J. ZOLTÁN

SZERKESZTŐSÉGI TITKÁR: FODOR JUDIT

ÁLLANDÓ MUNKATÁRSÁK:

GÁL MÁRIA, HORVÁTH ANDOR, KÖRÖSSI
P. JÓZSEF, SIKE LAJOS, SZÉKEDI FERENC,
SZÉKELY ERVIN, ZSEHRÁNSZKY ISTVÁN,
VARGA MELINDA, TAMÁS PÁL
DESIGN: MIHÁLY LÁSZLÓ

A KÓS KÁROLY AKADÉMIA ALAPÍTVÁNY
MEGBÍZÁSÁBÓL KIADJA

A RIPIORT KIADÓ KFT., NAGYVÁRAD.

FELELŐS KIADÓ: SIMON JUDIT

ÜGYVEZETŐ IGAZGATÓ: BÉRES ATTILA

ADMINISZTRÁCIÓ: POZMAN ERIKA,
DUNSOARA BRIGITTA

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:

410161 NAGYVÁRAD (ORADEA),

MAGNOLIEI U. 29.

TELEFON/FAX: +40/259/419-924

E-MAIL: RIPIORTKIADO@GMAIL.COM

ELŐFIZETÉSI DÍJSZABÁSAINK: 3 HÓNAPRA
25 LEJ, 6 HÓNAPRA 45 LEJ, EGY ÉVRE 80 LEJ.

MAGYARORSZÁGI ELŐFIZETÉSI DÍJAK:

3 HÓNAPRA 4.500 FORINT, 6 HÓNAPRA
7.900 FORINT, EGY ÉVRE 14.500 FORINT.

BANKSZÁMLASZÁM:

RON: BANCA TRANSILVANIA ORADEA

RO57 BTRL 0050 1202 5360 21XX;

HUF: BANCA TRANSILVANIA ORADEA

RO30 BTRL 0051 2202 5360 21XX –

SWIFT: BTRLRO22.

KÉSZÜLT A NAGYVÁRAD

EUROPRINT NYOMDÁBAN.

FELELŐS VEZETŐ: DERZSI ÁKOS

ISSN 1583-3402

röviden

■ **Több pontban is elmarasztalta a nagyváradi önkormányzatot, helyt adva a nagyváradi Molnár Csongor kétnyelvűség hiánya miatti feljelentésének, az Országos Diszkriminációellenes Tanács. A CNCD arra figyelmeztette a polgármestert, hogy az utcanévtáblákon magyar nyelven is tüntesse fel a megjelöléseket (utca, park, híd), biztosítson magyar nyelvű formanyomtatványokat, közölje fordításban is a tanácsulések időpontjait, helyét, napirendjét és határozatait, az önkormányzat közérdekű közleményeit.**

■ **49 százalékos esélyt ad arra Victor Ponta, hogy a Szociáldemokrata Párt (PSD) államfőjelöltje legyen az év végi elnökválasztáson. Ponta azt mondta, szeretne Románia elnöke lenni, ám jelölését kissé korainak tartaná. „Év végén szívesebben lennék még az ország miniszterelnöke” – mondta. Szerinte pártja több más jelöltet indíthatna eséllyel, köztük Sorin Oprescu főpolgármestert, Mugur Isărescu jegybanki kormányzót és Mircea Geoană, a PSD öt évvel ezelőtti elnökjelöltjét is. Hozzátette, ha államfő lesz, jobboldali politikust nevezne ki a kormány élére.**

■ **40,4 százalékos támogatottsággal nyerne a Szociáldemokrata Szövetség, ha most tartanák az EP-választásokat – derül ki az INSCOP felméréséből. A közvélemény-kutatás szerint a Nemzeti Liberális Párt támogatottsága 17,6, a Demokrata Liberális Párté 13,7 százalékos. Az államfőhöz közel álló Népi Mozgalom Pártra (PMP) 9,1, a Polgári Erőre 5,1, az RMDSZ-re 5,1 százalék szavazna. A többi politikai szervezet nem érné el az öt százalékos küszöböt.**

Következnak az államtitkárok

A koalíciós megállapodás szerint az RMDSZ-nek 12 államtitkára vagy államtitkári rangú tisztségviselője lesz a harmadik Ponta-kormányban a már meglévő két államtitkár (Király András – oktatási minisztérium és Laczikó Enikő – kisebbségi hivatal) mellett. A kulturális, a mezőgazdasági, a gazdasági, a fejlesztési, az egészségügyi és az uniós pénzek lehívásáért felelős minisztériumban kap államtitkári tisztségeket az RMDSZ, emellett hat kormányügynökség és -hatóság élére állíthat államtitkári rangú vezetőt. A kulturális és a mezőgazdasági tárcánál lesz egy-egy RMDSZ-es államtitkár, Hegedüs Csilla és Horváth Péter. Utóbbi eddig az Állatnemesítési és Szaporítási Országos Ügynökség vezérigazgató-helyettese volt. Hegedüs Csilla az RMDSZ kultúráért felelős főtitkárhelyettese. Korábban Kelemen Hunor tanácsosa volt a szövetségi elnök előző kulturális miniszteri mandátuma alatt. Lapzártánk idején a többi helyre még nem nevezték meg az RMDSZ államtitkárait, információink szerint a kolozsvári Szávits Petra az uniós források felhasználásáért felel, míg a zöld tárcánál Nagy Zoltán az egyik államtitkári tisztség várományosa.

Tăriceanu ült Antonescu székébe

A szenátus 93 szavazattal elnökének választotta Călin Popescu Tăriceanut (fotó), aki a PNL-ből való kilépése után független szenátorként folytatja parlamenti tevékenységét. Az új kormány támogatását is élvező politikus ellen indulók közül Marius Obreja (PNL) 45 szavazatot, Dumitru Oprea (PDL) pedig 15 szavazatot kapott. Négy voksot érvénytelennek nyilvánítottak. A

felsőház elnöki tisztsége azután üresedett meg, hogy a PNL elnöke, Crin Antonescu korábbi ígérete ellenére, lemondott erről a tisztségről. Călin Popescu Tăriceanu volt miniszterelnök azért lépett ki a PNL-ből, mert ellenezte az USL felbomlását.

Tăriceanu a párt alapító tagjai közé tartozik. 2005 februárja és 2009 márciusa között a párt elnöke volt, korábban alelnöki és titkári tisztségeket is betöltött.

Ujhelyi István Kolozsváron okult

Kolozsváron tartott sajtótájékoztatót Ujhelyi István MSZP-s országgyűlési képviselő, a Magyar Országgyűlés alelnöke a szocialista párt magyar-magyar kapcsolatok terén vállalt programjáról. Okulni jött, nem okítani, ezt pedig azért tartja fontosnak közölni,

mert Magyarországon sokan azt hiszik, nekik kell megmondani, mi a teendő a határon túli magyar közösségekben, – mondta Ujhelyi. Előrebocsátotta azt is, nem szavazatszerzés céljából érkezett, hiszen tudja, az erdélyi társadalomban erőteljes támogatottsággal rendelkezik a jobboldal.

Kiemelte, a szocialista kormányzások alatt indult útjára a Szülőföld Alap (ma Bethlen Gábor Alap) és a Szülőföld program, a csíkszeredai konzultáció, vagy a sepsiszentgyörgyi Magyar Kulturális Központ, a létrehozott intézményekben pedig mindig kikérték a határon túli magyar szervezetek véleményét, a párbeszéd elve alapján. Az MSZP vállalatásairól elmondta, az országgyűlésben a kettős állampolgárságot támogató pártként biztosítanak arról, a szerzett jogokat nem vonják vissza, a választójogot is beleértve.

müzi

Aranyköltözés

A Bundesbank aranytartálékának eddig csak egy kis részét tartja odahaza, de egy múlt év elején hozott döntés szerint hat év alatt a teljes nemesfém-tartalék közel a fele Németországba kerül. A Bundesbank tavaly 1,1 milliárd euró értékben 37 tonna aranyat szállított Németországba New Yorkból és Párizsból. A szállítási költség mintegy 600 ezer euró volt.

Vajon mostanáig miért lakott albérlésben a német arany, s mostantól miért nem bíznak a főbérletben?

Borbély a kettős mércéről

Az ukrainai fejleményekről, a krími ukránok és az oroszok közötti konfliktusok alakulásáról, illetve az ezzel kapcsolatos román parlamenti álláspontokról tartott sajtótájékoztatót Borbély László (fotó), a képviselőház külügyi bizottságának elnöke és Petru Filip, a szenátus külügyi bizottságának elnöke.

„Románia elvárja, hogy a Krím félszigeten tartózkodó oroszországi erők tartsák be az Ukrajna szuverenitását és területi épségét garantáló 1994-es Budapesti Memorandum előírásait. Meggyőződésünk, hogy vállalt kötelezettségek betartása, valamint a kisebbségvédelmi normák és az ukrán nyelvtörvény tiszteletben tartása az egyetlen megoldás a térség stabilitásának és biztonságának helyreállítására” – fogalmazott Borbély László.

Hozzátette, Románia továbbra is támogatja Ukrajna európai útját és integrációját, amely csak akkor lehet sikeres, ha tiszteletben tartják a helyi kisebbségi közösségek jogait. „Elhamarkodott és téves volt az ukrainai nyelvtörvény hatályon kívül helyezése, de ígéretet kaptunk az ukrán hatóságoktól arra, hogy hamarosan visszavonják a nyelvtörvény előírásait. Annak ellenére, hogy most együtt harcolunk az ukrainai románok és az ukrainai magyarok kisebbségi jogaiért, mikor erről tárgyalunk, Romániában még mindig elutasító magatartást tapasztalunk egyes pártok részéről. Nem lehet kettős mércét alkalmazni, az ukrainai nyelvtörvény előírásaihoz hasonló nyelvtörvényt itt is érvényesíteni kellene” – szögezte le Borbély László.

tást tapasztalunk egyes pártok részéről. Nem lehet kettős mércét alkalmazni, az ukrainai nyelvtörvény előírásaihoz hasonló nyelvtörvényt itt is érvényesíteni kellene” – szögezte le Borbély László.

Stagnál a magyar baloldal

Egyre többen választanak pártot Magyarországon, erősödik a lakosság választási kedve; az elmúlt egy hónapban a Fidesz-KDNP-nek, a Jobbiknak és az LMP-nek nőtt a támogatottsága, míg a „kormányváltó baloldal” változatlan maradt – közölte az Ipsos.

A Fidesz a februári 30-ról 32 százalékra bővítette táborát, utoljára három évvel ezelőtt volt ilyen sok szimpatizánsa. A Jobbikot támogatók aránya 9-ről 11 százalékra emelkedett, ezzel az ellenzéki párt e parlamenti ciklus legjobb eredményét érte el. Az LMP 2-ről 4 százalékra gyarapította a velük leginkább szimpatizálók körét. Az MSZP-Együtt-PM-DK és a liberálisok közös listáját egy hónapja és most is a választókorú népesség 23 százaléka támogatta. A pártot nem választók csoportja jelentős mértékben szűkült, 35 helyett most csak 27 százaléknian tartoznak ebbe a csoportba.

A legaktívabb szavazói körben, a biztos pártválasztók között a Fidesz-KDNP listájának

hír komment

A vártnál szorosabb eredményt hozott a múlt szombati szlovákiai választás első fordulója. A hivatalban lévő miniszterelnök, Robert Fico az előrejelzéseknél kevesebb (28%), első számú kihívója, Andrej Kiska (24%), továbbá Radoslav Procházka (21%), sőt még a harmadik független, Milan Knazko (13%) is jobban szerepelt a vártnál. Közel százezer szavazattal ellért a 5 százalékot az MKP jelöltje, Bárdos Gyula is, míg a Híd s további két párt embere, Pavel Hrusovsky csupán 3,3 százaléknyi voksot kapott.

Ez kicsit olyan, mintha nálunk Pontát szorítanák meg az első fordulóban, de hát hol vannak mifelénk népszerű és független jobboldali jelöltek...

48 százaléka van, a baloldálnak 31. A Jobbik ebben a körben 15 százalékos, az LMP pedig megközelíti a bejutási küszöbértéket – 4 százalékon áll.

Szabadabb uniós munkavállalás

Az Európai Parlament (EP) elsőprő többséggel hagyta jóvá Brüsszelben a munkaerő szabad áramlásának megkönnyítéséről, az akadályok felszámolásáról szóló uniós irányelvet.

A munkavállalók szabad mozgása – az áruk, a szolgáltatások és a tőke szabad mozgása mellett – a négy alapszabadság egyike, amelyeken az egységes piac nyugszik. Annak ellenére, hogy a munkaerő szabad áramlását kimondja a Lisszaboni

Szerződés és az alapjogi charta, valamint uniós rendelet is szabályozza a szabad áramlás egyes részleteit, számos területen továbbra is léteznek a munkavállalók szabad mozgását gátló indokolatlan akadályok, és nem ritka az állampolgárság alapján történő hátrányos megkülönböztetés sem – hangsúlyozta Bauer Edit felvidéki magyar néppárti EP-képviselő, a most elfogadott irányelv parlamenti felelőse. Az Európai Bíróság döntéseivel összhangban az irányelvbe bekerült az a kitétel, hogy csak az olyan munkakörök betöltését lehet állampolgársághoz kötni, amelyek közvetlenül vagy közvetve közjogi hatáskörök gyakorlásával, vagy az állam, illetve egyéb hatóságok érdekvédelmét szolgáló feladatok gyakorlásával járnak.

Brüsszelt erősítő EB-javaslat

A jogállamiságnak az uniós tagállamokon belüli erősebb védelmét célzó előterjesztést ismertetett Strasbourgban az EU javaslattevő-végrehajtó intézménye, az Európai Bizottság. A dokumentum abból indul ki, hogy az uniós „jog őrzőjének” (vagyis tiszteletben tartása ellenőrének) is tekintett

röviden

■ **Elutasította a képviselőház az ügyészség kérését, hogy indulhasson bűnvádi eljárás a korrupcióval gyanúsított Daniel Chițoiu volt pénzügyminiszter ellen. A politikusi jogának megvonását csak 108 képviselő támogatta, 248-an ellene szavaztak. A volt pénzügyminisztert hivatali visszaéléssel és bűnszövetkezet támogatásával gyanúsítják ugyanabban a korrupciós ügyben, amely miatt korábban Dan Radu Rușanút, a Pénzügyfelügyeleti Hatóság (ASF) elnökét is őrizetbe vették.**

■ **Közös hadgyakorlatba kezdett az Egyesült Államok, Románia és Bulgária a Fekete-tengeren. Az amerikai hadsereg az USS Truxtun nevű rakétahordozó cirkálóját küldte el Konstancára. Románia három hadihajóval vesz részt a gyakorlaton, ezek közül a legnagyobb a Mária királynőről elnevezett fregatt. A hajót 2005-ben vásárolta a brit hadseregtől Románia. Arról ismert, hogy 1992-es az öbölháború idején a brit hadiflotta parancsnoki hajója volt.**

■ **Április 7-én tartja Nagy Zsolt volt távközlési miniszter fellebbezésének első tárgyalását a legfelsőbb bíróság. A politikust decemberben felmentették a hazaárulás vádja alóla a stratégiai privatizációkkal kapcsolatos perben, azonban bűnszövetkezetben való részvételért letöltendő börtönbüntetésre ítélték. Nagy Zsolt Nagyváradon, egy újságírókkal tartott múlt heti háttérbeszélgetésen azt is elmondta, hogy pénteken írta alá Kolozsváron a Strasbourg Emberi Jogi Bírósághoz küldendő beadványt, az úgynevezett Posta-ügyben lefolytatott per miatt. Nagy szerint többek között a kiegyensúlyozott perhez való joga sérült.**

▷ brüsszeli bizottság kezében korlátozott határfokú eszközök jelent a kötelezettség-szegési eljárás megindításának a lehetősége az uniós jogi előírásokat megsértő tagállammal szemben.

Másfelől az uniós alapértékek megsértése esetén a tagsági jogok megvonásának a lehetőségével csak olyan rendkívül súlyos esetekben élhet az uniós intézményrendszer, hogy a két szankcionálási lehetőségszint között szabályozatlan szürke zóna húzódik meg. Ezt azért tartja rossznak az Európai Bizottság, mert így nincs eszköz a jogállamisági normák olyan mélységű számonkérésére a tagállamokkal szemben, mint amilyen számonkérési rendszer létezik az EU-tagjelölt országok vonatkozásában, a koppenhágai kritériumok formájában.

A folyamat a következőképpen nézne ki: miután a brüsszeli bizottság eljuttatta a tagállamhoz a „jogállamiságra vonatkozó véleményét” (figyelmeztetését), az érintett tagállamnak módja nyílna a válaszadásra. A következő szakaszban, ha addig nem születik megnyugtató megoldás az ügyben, a bizottság a tagállamnak szóló, „jogállamiságra vonatkozó ajánlást” bocsátana ki arra, hogy a tagállam megszabott határidőn belül oldja meg a körvonalazott problémákat, és adjon tájékoztatást a megtett intézkedésekről. A bizottság az ajánlását nyilvánosságra hozná. Ha a megadott határidőn belül nem születne megoldás, végső eszközként a 7. cikk továbbra is minden esetben alkalmazható lenne a válság megoldására és az Európai Unió értékeivel való összhang biztosítására.

Klárík és Molnár is fellebbez

Fellebbezni fog az Országos Feddhetetlenségi Ügynökség (ANI) döntése

ellen két RMDSZ-es honatya, akit az ügynökség vizsgálati eredményei alapján összeférhetetlennek ítélték. Az ANI szerint Klárík László háromszéki szenátor és Molnár Zsolt Temes megyei képviselő olyan tisztséget tölt vagy töltött be, amely összeférhetetlen a honatyi tevékenységgel.

Molnár Zsolt mandátuma elnyerése előtt kommunikációs tanácsadóként dolgozott egyéni vállalkozói engedéllyel. 2012. december 20-án tette le a parlamenti esküt, majd december 27-én már kérvényezte a vállalkozói engedély felfüggesztését. „Azért tettem meg ezt a lépést, hogy elkerüljek bármiféle adminisztratív kihágást. Kérvényemet egyébként már másnap elfogadta a cégbíróság. Úgy tűnik, az ANI jogértelmezése különbözik, és az engedélyem felfüggesztése nem volt elegendő” – mondta Molnár Zsolt.

A feddhetetlenségi ügynökség szerint Klárík szenátorként nem lehetett a sepsiszentgyörgyi közművek igazgatótanácsának tagja. A háromszéki honatya elmondta, a Kovászna Megyei Tanács megyemenedzsereként a munkaköri leírásában szerepelt, hogy a közművek igazgatótanácsában képviselje az önkormányzatot, ezt 2009-ben tanácshatározattal szabályozták, és ezért nem kapott pluszjuttatást. Amikor 2012-ben, a választások után lemondott a megyemenedzseri tisztségről, visszavonták a megbízatását, és helyette más személyt neveztek ki. „Amikor néhány hónapja az ANI közölte velem, hogy esetemben is összeférhetetlenséget gyanítanak, akkor elküldtem a két tanácshatározat hitelesített másolatát, de ennek ellenére sem vettek le a feketelistáról” – magyarázta a politikus.

Amennyiben a bíróság az ANI-nak ad igazat, és a döntésre a parlament plénum is rábólint, a listán szereplő honatyák elveszíthetik mandátumukat.

Băsescu a krími válságról

Románia törvénytelennek tartja a Krím félsziget parlamentje által elfogadott függetlenségi nyilatkozatot és a terület Oroszországhoz való csatlakozásáról kiírt népszavazást, Koszovót pedig továbbra sem kell elismerni – jelentette ki Traian Băsescu államfő. Az elnök reméli, a krími események nyomán Victor Ponta is megértette, hogy nem kellene azt mondania: „Várjanak, amíg Băsescu távozik, én azonnal elismerem Koszovót!” Az államfő ezzel arra utalt, hogy a miniszterelnök többször is jelezte: a kormány vizsgálja a Szerbiától függetlenedett állam elismerésének lehetőségét.

Az államfő emlékeztetett: még ha nem is feltétlenül azonos a helyzet, mégiscsak ott van a koszovói precedens, amelybe a krími hatóságok most megpróbálnak bekapaszkodni. Leszögezte: a miniszterelnöknek nem kellene Koszovó elismerését kilátásba helyeznie. „Ez a szolgálatteljesítés bizonyítéka, aminek semmi értelme, ha Románia nemzeti érdekeit és régiók realitásait vesszük figyelembe” – hangoztatta az elnök.

Băsescu megismételte korábbi álláspontját, miszerint az orosz csapatok krími jelenléte agresszió, és a krími helyzet destabilizálhatja a régiót. Szerinte nem áll fenn annak a veszélye, hogy Románia

konfliktusba kerüljön Oroszországgal, mivel az ország a NATO tagja, ami nem jelenti azt, hogy a román hadsereg tétlenül várakozik.

Ponta üzent a magyaroknak

„Bárhová is helyezte a történelem az idők folyamán a román és magyar közösségeket, a történelemnek köszönhető, hogy a jelenben a racionálisan gondolkodó ember számára nincs a békénél, a toleranciánál, az együttműködésnél fontosabb” – fogalmazott Victor Ponta kormányfő a magyarok nemzeti ünnepe alkalmából írt üzenetében.

A miniszterelnök szerint Románia olyan ország, ahol békében és harmóniában él nagyon sok magyar ember. Ez – mint írja – leginkább a kormány abbéli törekvéseinek tulajdonítható, hogy a nemzeti kisebbségek hagyományai, kultúrája, nyelve megőrzésének kereteit biztosítsa.

„Ugyanakkor nem szeretném, ha megfedkezne Románia és Magyarország az önkényuralmi rendszerrel kapcsolatos közös, tragikus tapasztalatairól, de az Észak-Atlanti integrációhoz és a demokratikus értékek, a polgárok jólétét előtérbe helyező Európai Unióhoz való csatlakozáshoz fűződő sikereinkről sem. E közös út folytatódik. A politikán, a pillanatnyi nézetkülönbségeken túl valójában a két nép közös óhaja lényeges: szabadságban és jólétben élni” – írja Ponta.

Kelemen Hunor Váradról üzent

Nagyváradon mondott beszédét március 15-én Kelemen Hunor, az RMDSZ elnöke (fotó). „Az elmúlt időszakban szemmel látható módon felerősödtek és elszaporodtak a

közösségünk elleni támadások: meg kell küzdenünk minden magyar osztályért és iskoláért, mert nem elég csak az általános rendelkezés, mely szerint lehetőség van anyanyelvünkön tanulni óvodától egyetemig.

Közösségi szimbólumainknak folyamatosan nekirontanak azok, akik nem értik, hogy sem tiltás, sem parancs nem tépi ki az ember szívéből a nemzeti lét legfontosabb értékeit: nyelvet, kultúrát, szimbólumokat. Ők azok, akik többnyire kettős mércével mérnek: nekünk azt mondják, hogy adjuk fel nemzeti identitásunkat, mert az csak korlátoz bennünket, esélyeinket rontja: szóval ők úgy tesznek, mintha aggódnának értünk, miközben igazi szándékuk nem más, mint a szabadságtól való megfosztásunk. Ők azok, akik a magyar nyelvet a családi körbe szorítanák vissza, konyhanyelvvé tennék, és közben felháborodnak azon, hogy az új hatalom a szomszédos Ukrajnában eltörölte a kisebbségi nyelvek regionális használatának törvényét. Azt mondjuk nekik, hogy ne mérjenek kettős mércével. És azt is üzenjük mindazoknak, magyaroknak, románoknak, ruszinoknak, tatároknak, akiket a nyelvhasználatától megfosztottak, hogy szolidárisak vagyunk velük.”

Egyébként az ünnep előtti napon maga Kolozsvár főterén Kelemen Hunor írta alá kétszázszázredikként az EP választáson az RMDSZ indulását támogató ajánlást.

vezércikk

SZÚCS LÁSZLÓ

Játszanak a tűzzel

Kitiltották Romániából a Marosvásárhely főterén békésen sétálgató Vona Gábort, s még néhány meg nem nevezett, „békegalambot eregetni” a városba érkezett radikális. A magyarországi parlamenti választási kampány hajrájához közeledve ennél szebb ajándékot nem is kaphatott volna a Jobbik vezérkara, amúgy is élénkülő népszerűségükhöz biztos hozzátesz néhány százalékpontot a román hatóságok intézkedése. Feltehetően a Fidesz eredményének a rovására. S mi lesz a kitiltással? Majd jön Vona helyett más, ha tüzelni kell egy kicsit az erdélyi testvérek kedélyeit. Ha valóban csak békés séta volt, és semmi más, vajon miért nem tiltják ki a Vásárhelyen ugyancsak felbukkant LMP-seket, akiknek úgy kellene némi plusz publicitás, mint egy falat kenyér. Mintha március 10-e óta csak az számítana, hogy a székelly szabadságról szólni hivatott, botrányosan végződött megemlékezés miként hat a magyar politikai életre.

Pedig hallatja a hangját a román szélsőjobb is, többé-kevésbé hasonló jelmezek, díszletek s egyéb külsőségek közepette tüntetnek a vérlázító magyar követelések ellen, mint ahogy vesszen trianonoznak a jobbikosok, a vármegyések, a betyárseregbeliek, az újjáadások, és a többi két lábon járó mérges anakronizmus. A magyar és a román radikálisokat sokkal több tényező köti össze, mint amennyi elválasztja. Hiszen egymás vak gyűlölete mellett azonosak a nézeteik szinte minden másban: gyűlölik az európai integrációt, a Nyugatot, gyűlölik Amerikát, gyűlölik a homoszexuális embereket, gyűlölik a baloldaliakat, a liberalizmust, az övékétől eltérő vallásúakat, egyáltalán mindent, ami más, mint ők. Végül is a hozzájuk hasonló erők az Európai Parlamentben képesek voltak a közös ellenségekre tekintettel egy frakciót alkotni, igaz, a Jobbik még nekik sem elég szalonképes, míg a Noua Dreapta szerencsére sem Brüsszelben, sem Bukarestben nem parlamenti tényező, elenyésző támogatottságuk helyén is kezelendő. Javasolom, jobb eredményekért menjenek továbbképzésre Budapestre, a Kossuth téren megtalálják elvbarátaikat.

Igazából nem a békésen grasszáló szélsőjobbosok zavarnak, hanem akik legyintenek e jelenségre. Most azért remélem, a vásárhelyi Kultúrpalota mellett lángra lobbantott európai zászló fénye észhez téríti azokat, akiket eddig nem zavart a szélsőjobb beszívárgása az erdélyi magyar közéletbe. Akiket nem zavart mind markánsabb jelenlétük az ünnepi megemlékezéseken. Akiket nem zavartak székellyföldi táborozásaik. Akiket nem zavart szervezetépítő szorgalmuk. Vagy akik úgy gondolták, nincs addig baj ezekkel az uniformisos, bakancsos, Árpád-sávós ifjakkal, amíg retorikájuk egyik lényegi eleme az RMDSZ-ellenesség. Pontosan úgy, mint a dreaptásoktól a Băsescu-féle hisztéria-politikusokon át a titkosszolgákig valamennyinek. Kitiltók és kitiltottak melegítik így együtt a kezeiket, farkasszemet nézve az égő zászlók lángjaiban.

Korodi Attila RMDSZ-es környezetvédelmi miniszter

„Verespatak-ügyben türelmet kérek”

Bármilyen döntést is hoz Románia a verespataki beruházás ügyében, rengeteg per lesz belőle – jósolja KORODI ATTILA, aki politikusi pályafutása során immár harmadszor került a környezetvédelmi tárca élére. Az RMDSZ-es minisztert CSEKE PÉTER TAMÁS kérdezte.

Harmadszor lett környezetvédelmi miniszter. A tárca neve most már környezetvédelmi és klímaváltozási minisztérium. Ez mit takar?

A névváltoztatást az indokolta, hogy Románia több mint egy éve elfogadta a klímaváltozás országos stratégiáját. Beindult ugyanakkor a Világbankkal közösen egy széleskörű programunk, amely a klímaváltozás által okozott lehetséges gazdasági kiesés költségeit méri fel a következő néhány évtizedre. Folyamatosan részt veszünk és koordináljuk azokat a nemzetközi tárgyalásokat, amelyek a 2030-2050-es időszakra fognak Romániára vonatkozó – a klímaváltozásokból adódó – kötelezettségeket megfogalmazni. Ezen túl mi koordináljuk szakmailag a teljes európai széndioxidkvóta kereskedelmi rendszert. Tehát rengeteg praktikus feladatunk van a klímaváltozással kapcsolatban. Amúgy én örvendtem volna, ha nem a klímaváltozás nevet, hanem a fenntartható fejlődés nevet kapta volna a minisztérium, ám most nem volt lehetőség erre.

Korábban kétszer is volt környezetvédelmi miniszter. Milyen hatásköröket vesztett el a tárca az előző mandátumaihoz képest?

Fogalmazhatnék úgy, hogy maga a minisztérium nem vesztett el semmilyen hatáskört, mert ezek csak gyűltek. Ugyanakkor azt is mondhatom, hogy feleannyi munkám van, mint korábbi mandátumaim alatt. Az erdészet és a halászat ugyanis egy tár-

ca nélküli miniszter fennhatósága alá került. Van ugyan nekem is koordinációs, egyeztetési hatásköröm ezeken a területeken, de csak ennyi, az erdészet és halászat fejlesztési stratégiája már a kolléganőmhöz tartozik. Ez azonban azt is jelenti, hogy több energiám van foglalkozni az európai pénzek lehívásával, a környezetvédelmi alaphoz kapcsolódó kérdésekkel, a környezetvédelmi ügynökségek hálózatával, a Duna-delta ügykezelésével, a nemzeti parkokkal. Vagyis számos olyan kérdéssel, amely a korábbi mandátumaim alatt egyéb teendőim miatt háttérbe szorult.

Borbély László – aki maga is volt már környezetvédelmi miniszter – egy interjúban úgy fogalmazott, hogy az ő mandátumához képest mára legyen-gült, leszegényedett a zöld tárca. Ezt hogy látja?

Ez sajnos igaz. A mi költségvetésünkben csak az intézményekre vonatkozó beruházásokra van keret. A fejlesztési minisztériumhoz kerültek ugyanis az elmúlt években nagyon szépen beinduló beruházási programok, amelyeket én kezdeményeztem és Borbély László folytatott, kiegészített. E programoknak már a szakmai koordinációja sincs nálunk. Az uniós alapokból és a környezetvédelmi alap forrásaiból történő beruházások esetében tudunk csak beleszólni abba, hogy milyen irányba fejlődjen Románia. Az uniós alapoknál azonban szomorú a helyzet, ugyanis ezek koordinációja 2016-tól már az uniós alapok lehívásáért felelős minisztériumhoz kerülnek. Tény, hogy a beruházások szempontjából a környezetvédelmi minisztériumot, lehet, hogy kényelmességből, lehet, hogy egy erős centralizációs hajlamból, kiüresítették, csak a szakmai hatáskörök maradtak a tárcánál.

Pénzügyeknél maradvá: a napokban vissza nem térítendő támogatást

nyújtó pályázati kiírásokat mutatott be. Ezeknek mi a jelentőségük?

Igen, az úgynevezett Norvég Alap, az Európai Unióval társult országokkal – többek között Norvégiával – való együttműködési keret pályázati kiírásait ismertettem. Ez a pályázati keret 30 millió euró, de ebben a szakágban – biodiverzitás növelése, hulladékgazdálkodás – az éves szükséglet több százmillió euró.

És milyen, kimondottan uniós források állnak rendelkezésre környezetvédelmi célokra?

Kétmilliárd eurós nagyságrendű uniós források vannak ivóvíz- és csatornahálózat fejlesztésére, hulladékgazdálkodásra, a természetvédelmi övezetek menedzsmentterveinek az elkészítésére, a hőenergia-szolgáltatások fejlesztésére. Van még két és háromnegyed évünk, hogy a rendelkezésre álló uniós forrásokat elköltsük.

Románia országos téren köztudottan rosszul áll az uniós alapok lehívásával. Mi a helyzet a pénzek lehívásával a környezetvédelmi célú források esetében?

Meg kell mondanom, hogy nem állunk olyan rosszul. Mivel ezek nagy léptékű projektek, általában „predefiniáltak”. Tehát előre segítettünk a pályázóknak: önkormányzatoknak, településtársulásoknak, energiaszolgáltatóknak a pályázatok elkészítésében. A pályázatok el is készültek, rendben is vannak. Sőt, a hulladékgazdálkodás, ivóvíz- és csatornahálózat fejlesztése, vagy akár a hőenergia területén 120 százalékosan túlszerződött a keret. Viszont nehézséget jelentenek a helyi szinten kezelt közbeszerzési folyamatok. Itt rengeteg gond van, de akadnak biztató jelek is. Az ivóvíz- és csatornahá-

Az uniós alapokból és a környezetvédelmi alap forrásaiból történő beruházások esetében tudunk csak beleszólni abba, hogy milyen irányban fejlődjen Románia

lózatok esetében már 80 százalékos a közbeszerzési ráta, a hulladékgazdálkodásnál 50. A rossz közbeszerzési törvény miatt a legkisebb árajánlatok győznek általában. A cégek aláírják a szerződést, beindul a beruházás, és menet közben egyszer csak kiderül, hogy a vállalkozó nem bírja az iramot, nem számlazza a közbeszerzési szerződésekben rögzített munkálatokat, mert nem végzi el a munkát, így nincs is mit számláznia. Az elmúlt hónapban kifizettünk 90 millió eurót, ebben a hónapban 65 milliót, viszont sokkal több is beférhetne. Megoldásként a következő félévben próbálunk begyűjteni minél több olyan közberuházást, amely ezekben a témákban fut kormányzati pénzekből az országban, és megpróbálunk ezekre átutaltatni pénzeket.

Szokványos, de elkerülhetetlen kérdés: melyek a prioritásai miniszterként?

Folytatnám is az előző mondatból. Most a prioritásom az, hogy minél több olyan egészséges, román közpénzekből működtetett környezetvédelmi beruházást találjunk, amit be tudunk hozni az ernyőnk alá azért, hogy minél szélesebb körben tudjunk elfogadni elszámolásokat. Vagyis, hogy költsük a pénzt, s ezzel segítsük az országot. Amúgy a következő hetekben a környezetvédelmi alaponál több programot is elindítunk, indul ismét a roncsautóprogram, új, dinamikusabb rendszerben. Ha a szakági prioritásokat nézzük, akkor én főleg a hulladékgazdálkodási területhez szeretnék hozzájárulni, mert itt komoly gondjaink vannak. Több mint húsz kormányhatározatot kell ebben az ágazatban megfogalmaznunk, mert igazodnunk kell az európai irányelvekhez. Ugyancsak fontos, és az emberekre is kihatással lesz, hogy a természetvédelmi övezetek minél nagyobb százalékanak készüljenek el a menedzsmenttervei. Ha elkészülnek, akkor a mezőgazdasági vállalkozók és önkormányzatok is tudják, melyek azok a területek, amelyeken belül tudnak gazdálkodni, települést fejleszteni.

Verespatakról azt nyilatkozta, hogy nem prioritása a mandátumá-

Korodi Attila miniszter. Praktikus feladatok a klímaváltozással

A Verespatak-törvény vitája során, a parlamenti meghallgatásokon olyan információk kerültek napvilágra, amelyek egy új oldalát is megvilágították ennek a beruházásnak

nak. Ám alig tette le az esküt, máris kapott egy nyílt levelet a Mentsük meg Verespatakat! mozgalomtól és az Alburnus Maior Egyesülettől. Arra kéri, hogy a hatályos törvényeknek megfelelően elutasító véleményezést bocsásson ki a Roşia Montana Gold Corporation verespataki bányaprojektének még 2004-ben igényelt környezetvédelmi engedélyére. Mi a válasza?

A válaszom az, hogy türelem. Jó szakmai válaszokat fogunk adni. Nekem az a lényeg, hogy betartsunk minden törvénycikkelyt. Azt gondolom, mindenki tudja, hogy én ebben a témában nagyon szigorú vagyok.

Igen, csak hogy azt az igénylést az RMGC tíz éve nyújtotta be. Miért nem lehetett e tíz év alatt – akár elutasító – választ adni rá? Nem jogos a befektető türelmetlensége?

Jogos. Csak hogy közben a Verespatak-törvény vitája során, a parlamenti meghallgatásokon olyan információk kerültek napvilágra, amelyek egy teljesen új oldalát is

megvilágították ennek a beruházásnak. Ez azt jelenti, hogy újabb elemzéseket kell elvégezni „házon belül”. Alig várom, hogy a parlament befejezze a szavazást a Verespatak-törvényről (a Szenátus már elutasította a jogszabályt – szerk. megj.), hogy tudjunk ebben a kérdésben szakmailag továbblépni. Van egyébként egy sucevai bírósági döntés, amely érvénytelenítette a kitermelésre szánt terület nagy részére kiadott régészeti tehermentesítési bizonylatot. Tehát olyan fejlemények vannak, amelyek megnehezítik a végleges döntést. Ilyen értelemben szerencsés is volt a tavalyi parlamenti vita, mert rájöttünk arra, hogy szakhatóságilag még sok mindent a helyére kell tenni a beruházással kapcsolatban. A döntésünket alaposan meg kell indokolni, mert azt már most biztos: bármit is lépünk, rengeteg per lesz belőle.

Nagy gazdasági és környezetvédelmi téma a palagáz-kitermelés is Romániában. Ezzel kapcsolatban milyen hatáskörei vannak a minisztériumnak?

Engedélyeztetési hatáskörünk van. Jelenleg az engedélyeket könnyebb megszerezni a próbafúrásokra, feltárásokra, mint a kitermelésre. Meg kell nézmem, hogyan tudnánk szakmailag úgy rendet tenni, hogy a román társadalom számára is egyértelművé váljon: a két típusú engedély között nagy különbség van. A valós kitermelés valóban komoly környezetvédelmi problémákat vet fel a vízháztartás, a felhasznált kémiai anyagok szempontjából. Romániában általában öt év telik el a feltárási engedély megadásától a kitermelés jóváhagyásáig. Ez alatt az öt év alatt a palagáz-kitermelés Európában is tárgyalások témája lesz, újabb szabályozások is várhatók ezen a téren. Én azt szeretném, és idehaza erre nyitottságot látok, hogy ebben a témában, amennyire lehet, pontosítsuk a jogszabályokat. Járjuk ezt alaposan körbe, az embereket ne hagyjuk magukra. Ezeket a kitermeléseket helyszínenként külön-külön kell megvizsgálni, teljesen más elbírálás esik mondjuk egy teleormani kitermelési helyszín, mint egy nyugat-erdélyi termálvizet terület.

Szélsőségesek szezonja

Előzmény nélküli módon lépett fel a román kormány a Jobbik és a szélsőséges magyarországi párthoz kapcsolódó szervezetek erdélyi jelenléte ellen. CSEKE PÉTER TAMÁS a lépés jogszerűségének és politikai indítékainak nézett utána.

Az SZNT által szervezett március 10-i megemlékezés résztvevői
FOTÓ: MTI

Szinte minden márciusban, a magyar nemzeti ünnep tájékán a rendszerváltás óta feléled a nacionalista retorika, előtérbe kerül a román-magyar viszony Romániában. Így történt ez idén is, csak hogy az előző évektől eltérő kontextusban: a hónap elején kormányra került az RMDSZ, illetve napok vannak hátra a magyarországi, és hetek az európai parlamenti választásokig. E helyzet-től eredően vagy sem, a román kormány olyat lépett, mint eddig soha: március 15. előestéjén megtiltották több magyar állampolgárnak, hogy Romániába utazzanak. Ugyanakkor a belügyminisztérium közölte: a szervezett bűnözés- és terrorizmusellenes ügyészség (DIICOT) az alkotmányos rend elleni cselekmények gyanújával büntetőjogi eljárást indított olyan személyek ellen, akik a Jobbikot népszerűsítették Romániában.

Vona jelenléte volt a gyújtózsinór A bejelentés előzménye a már-

„A román hatóságok elsőrendű feladata a hazai szélsőségesek kezelése. Ám azt vallo, szélsőséges-ség-importra nincs szükség” (Eckstein-Kovács Péter)

cius 10-i Székely Szabadság Napja nevű megemlékezés és – engedély nélküli – felvonulás volt, amelyet a Székely Nemzeti Tanács (SZNT) szervezett Marosvásárhelyen. Az amúgy mindvégig békés – bár veszeszen Trianon skandalásokkal tarkított – demonstráció incidensekkel zárult: a Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Mozgalom (HVIM) tagjai csendőrökkel dulakodtak, európai uniós zászlót égettek, állítólag kardok is előkerültek. Tény, hogy a román média a „magyarországi szélsőséges csoportok” randalírozására helyezte a hangsúlyt. A román

lapok és hírtévéziók kiemelték, hogy a rendezvényen Vona Gábor, a Jobbik elnöke, valamint a HVIM és a „Magyarországon betiltott Magyar Gárda” több képviselője is jelen volt, utóbbiakat téve felelőssé a csendőrökkel való dulakodásért.

Ugyan Vásárhelyen nem magyarországi csoportok, hanem a HVIM erdélyi tagjai randalíroztak, Vona Gábor marosvásárhelyi jelenléte elegendő volt arra, hogy a román politikusok figyelme a Jobbikra irányuljon. Elsőként Traian Băsescu szólalt meg, aki 11-én este a radikális magyarországi párt romániai tevékenységének betiltását követelte a parlamenttől és a kormánytól. Victor Ponta miniszterelnök erre úgy reagált: az Európai Unióban nem lehet kitiltani egy politikai szervezetet valamely tagállamból, ám bizonyos személyeket igen. A kormányfő bejelentését követte a belügyminisztériumi közlés, miszerint kitiltanak az országból több olyan magyar állampolgárt, akik a Jobbik, a Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Mozgalom, a Betyársereg és az Új Magyar Gárda számára szélsőséges tevékenységet fejtettek ki Romániában. Neveket nem közöltek. Azt azonban igen, hogy Vona ellen büntetőjogi eljárás is indul. Az indoklás szerint „alaposan gyanítható, hogy 2013-2014-ben a Jobbikot népszerűsítő több romániai rendezvényen revizionista,

Budapest és a Jobbik csak később reagál

A Jobbik megdöbbenve értesült arról, hogy politikusait kitiltották Romániából, mivel e lépésre semmilyen okot nem adtak. Pál Gábor sajtófőnök elmondta, értetlenül állnak a román fél lépése előtt, hiszen tagjaik nem tettek olyan lépést, vagy követtek el bármilyen bűncselekményt, ami hasonló reakciókat tenne szükségessé. Hangsúlyozta: a Vona Gábor pártelnök által Orbán Viktor kormányfőnél szorgalmazott miniszterelnök-jelölti vita előtt nem kíván foglalkozni a kérdéssel. A magyar kormány úgy reagált: megvizsgálják, hogy az uniós alapjog, illetve a román törvények mennyire indokolják, illetve nem, hogy a román hatóságok több magyar állampolgár beutazását megtiltották – tájékoztatót a Külügyminisztérium sajtófőnöke. Kaleta Gábor elmondta, a magyar fél csak azt követően tud érdemben reagálni a döntésre, ha tudja, kiket és milyen indokok alapján tiltottak ki Romániából. Vona Gábor kitiltása bejelentése előtt nyílt levelet írt a román miniszterelnöknek és az államfőnek. Ebben kifejti: a politikusokat vagy félretájékoztatták, vagy egy „alacsony színvonalú magyarellenessé politikai játékot játszanak”. Felidézte: kitiltása indoklásaként a Székely Szabadság Napján tanúsított szélsőséges viselkedését hozták fel. Levelében emlékeztet: ő annyit tett, hogy csendben és békésen felvonult Marosvásárhelyen. Felveti: mi lesz a rendezvényen résztvevő több ezer emberrel, a belga, katalán és baszk vezetőkkel, akik gyújtó hangú beszédek is mondtak?

szeparatista, az alkotmányos rend elleni nyilatkozatok hangzottak el”. A vádhatóság a Btk. 397. cikkelyére hivatkozik, amely az alkotmányos rend megdöntésre irányuló, a nemzetbiztonságot veszélyeztető erőszakos cselekményekért tíztől húsz évig terjedő börtönbüntetést ír elő. A román politikusok közben Budapestnek is üzentek. Băsescu a román alkotmány tiszteletben tartására szólította fel a Romániába látogató magyar politikusokat, kilátásba helyezve, hogy kiutasítják azokat, akik az alaptörvényt sértő kijelentéseket tesznek. Titus Corlăţean külügyminiszter arról beszélt: a magyar honosítási törvény romániai hallgatólágos elfogadásának tulajdonítható, hogy „egyes szélsőséges magyarországi pártok Erdélyben folytatnak választási kampányt”.

„Szélsőségesség-importra nincs szükség” Az Erdélyi Riport által kezelt két RMDSZ-es jogász-politikus, Eckstein-Kovács Péter és Frunda György egyaránt úgy véli: nem lehet egy pártot vagy párttagokat kitiltani az országból, viszont egyes személyeket igen, vagyis a kormány jogszerűen járt el az – egyelőre névtelen – magyar állampolgárokkal szemben. „A szabad helyváltoztatás joga EU-s alapjog, meg kell indokolni, ha egy vagy több személyt nemkívánatosnak nyilvánítanak, meghatározott időre, egy adott országban. Erre van precedens, EU-konform lépés. Ha van rá okuk, akkor nyugodtan meglephetik a román hatóságok” – magyarázta

Európai zászlót
égető radikálisok
a Kultúrpalota
mellett

FOTÓ: HAÁZ SÁNDOR

**„Ha én most
kiírom nagy
betűkkel,
hogy
föderális
Európát
akarok,
akkor
Románia
szuverenitása
ellen
cselekszem.
Ezért el-
ítélnék?”
(Frun
da György)**

Eckstein. A kitiltást a belügyminisztérium kezdeményezi, az államfő javaslatára alapján, a döntést a bukaresti táblabíróság hozza meg. Azt viszont nehezményezi az államfő egykori tanácsosa, hogy a román hatóságok szemet hunynak a román szélsőséges szervezetek, például a Noua Dreapta tevékenysége fölött. „A román hatóságok feladata a hazai szélsőségesek kezelése. Ám szélsőségesség-importra nincs szükség. Itt gondolok a Magyar Gárdára – melyet a magyar hatóságok törvényen kívül helyeztek, a HVIM-re és a Jobbikra, még akkor is, ha parlamenti párt” – mondta Eckstein.

„A Noua Dreapta is félelmetes”

Frun
da György szerint a kormány lépésének háttere, hogy a román politikusok úgy érzik, egyes magyarországi kollégáik túl hangosak Erdélyben. „Ezt nekik le kellett reagálni, a választók ezt elvárják tőlük. Közrejátszik ebben a magyarországi választás és az EP-választás közeledése is” – mondta a volt szenátor, Ponta miniszterelnök személyes tanácsadója. A jogász-politikus mindazonáltal nem érti, miért kellene Vona Gábort bűnvádi felelősségre vonni. „Nem vagyok Jobbik-szimpatizáns, de március 10-én Vona Gábor, azon kívül, hogy részt vett a tüntetésen, nem követett el semmi törvényelleneset” – magyarázta. Felvetésünkre elmondta: a revizionista eszmék terjesztése nem bűncselekmény. „Ha én most kiírom nagy betűkkel, hogy föderális Európát akarok, akkor Románia szuverenitása ellen cselekszem. Ezért elítélnék?” – kérdezi Frunda, aki szerint a „Vesszen Trianon!” és az „Erdélyt vissza!” jelszavak skandálása miatt sem lehet valakit Romániában elítélni. „Amíg nem cselekszem semmit, csupán nyilatkozom, akkor nem követek el bűncselekményt” – fogalmazott. Szerinte ilyen alapon Moldova Köztársaságból ki lehetne tiltani a román államfőt, mert nem egyszer mondta, hogy egyesíte-

Nyolc erdélyi szervezet, elenyésző támogatottság

A Jobbik Magyarorszáért Mozgalom négy éve van jelen többé-kevésbé szervezett formában Romániában. Egyik volt EP-képviselőjük, Szegedi Csanád már a 2010-es választások után irodát nyitott Marosvásárhelyen, a könnyített honosítás bevezetése után pedig aktív tagtoborzásba kezdtek nemzetpolitikai kabinetjük vezetője, Szávay István vezényletével. Jelenleg nyolc erdélyi megyében vannak – nem bejegyzett – tagszervezeteik, ahogy ők fogalmazzák, szimpatizáns-csoportjaik. Támogatottságuk Erdélyben elenyésző Kiss Tamás szerint. Ez azonban nem tudatosul bennük – mondja a szociológus. „Ahányszor Vona Gábor vagy Szávay István eljön Erdélybe, olyanokat lát maga körül, akik támogatják a Jobbikot, ezért azt gondolják, a közvélemény-kutatások meg vannak hamisítva” – magyarázta Kiss. Szerinte ilyen szempontból párhuzamba lehet állítani a Jobbikot az Erdélyi Magyar Néppárttal. „Annak idején az EMNP politikusai őszintén nem hitték, hogy valóság közvélemény-kutatásaink eredményei. A kolozsvári értelmiségi körökben például sokkal mélyebb politikai megosztottságot láttak annál, amit a felmérések mutattak. Ez eltorzította a percepciójukat” – mondja a szociológus.

ni szeretné a két országot. Frunda egyetért Eckstein-Kováccsal abban, hogy a Noua Dreapta sem jobb vagy rosszabb a Magyar Gárdánál. „Az Új Jobboldalt kétszer láttam Marosvásárhelyen, félelmetes a magatartásuk. Azt üvöltik, hogy magyarok, takarodjatok az országból” – mondta az *Erdélyi Riportnak*.

Frunda kérdésünkre elmondta, a miniszterelnök konzultált vele ezekről a kérdésekről. „Ám nem szeretnék erről beszélni, nem lenne korrekt, tanácsadóként ezeket a beszélgetéseket bizalmasan kell kezelnem. De azt elmondhatom, Victor Ponta nem sovén, nem magyarellenes. Elég nyitott, európai felfogású” – fogalmazott a volt szenátor.

Ez rosszul jön az RMDSZ-nek

Kiss Tamás szociológus szerint a magyarellenes retorika felerősödéséhez nem csak a magyarországi szélsőségesek romániai jelenléte járult hozzá. Emlékeztetett arra, hogy az ellenzéki töltött utóbbi két évben az RMDSZ a Szociáldemokrata Párt számára a „cserejatekos” szerepét töltötte be, és a politikai szereplők egy részét zavarta, hogy az RMDSZ mindvégig alternatív lehetőség volt egy kormánytöbbség létrehozására. „A Konzervatív Pártra, a Nemzeti Liberális Pártra és az utóbbi időben a Traian Bănescuhoz köthető alakulatokra volt jellemző ez a retorika” – magyarázta az *Erdélyi Riportnak*.

A kolozsvári kisebbségkutató intézet munkatársa felhívta a figyelmet Victor Ponta nyilatkozatára,

A Noua Dreapta demonstrációja Kolozsváron. Szerdára Vásárhelyre hirdettek felvonulást

FOTÓ:

KUSTÁN MAGYARI ATTILA

„Az RMDSZ-nek továbbra is az a feladata, hogy az erdélyi magyar társadalomnak minél teljesebb vertikumát lefedje” (Kiss Tamás)

amelyben kormányra invitálta az RMDSZ-t. „Többek között azzal indokolta az RMDSZ-kormányra hívását, hogy a magyar közösségnek, illetve magának az RMDSZ-nek a radikalizálódását megelőzze. Ez jól beillik a szakirodalomban kontrollkooptációnak nevezett modellbe. Beemeled a kormányra a domináns kisebbséget azért, hogy kontrolláld ezeket a folyamatokat” – fogalmazott a szociológus.

Kérdésünkre, hogy az utóbbi napok eseményei miként hatnak a frissen kormányra lépett RMDSZ-re, a szociológus úgy látja: „a szövetségnek ezek a helyzetek mindig rosszul jönnek”. Az RMDSZ-nek sohasem kedvez, amikor az ellenfeleit román politikai szereplők magyar szélsőségesesség miatt támadják. „Az RMDSZ-nek továbbra is az a feladata, hogy

az erdélyi magyar társadalomnak minél teljesebb vertikumát lefedje. A Jobbik támogatottsága elenyésző az erdélyi magyar közösségen belül, de ez nem azt jelenti, hogy az erdélyi magyar közösség tagjai lelkesen támogatnának olyan intézkedéseket, hogy valakiket magyar szélsőségesesség miatt felelősségre vonnak. Ha az RMDSZ-nek ebben állást kell foglalni, abból csak rosszul jöhet ki. Márpedig állást kell foglalnia, de csak rossz és még rosszabb variáns mellett tud dönteni” – jelentette ki.

Kelemen: a Jobbik árthat Az RMDSZ a magyar állampolgárok kitiltására vonatkozó bejelentésre lapzártánkig nem reagált, a Jobbik itteni működésének tiltására vonatkozó államfői felvetésre azonban igen. Kelemen Hunor a *maszol.ro*-nak a párt betiltását járhatatlan, Vona Gábor kitiltását járható útnak nevezte. Szerinte elsősorban a társadalomban kellene tudatosítani, hogy elfogadhatatlanok a 21. században a Jobbikéhoz hasonló politikai üzenetek. Kelemen Hunor emlékeztetett arra, hogy az RMDSZ-nek nincs intézményes kapcsolata egyetlen szélsőjobboldali párttal sem. „A Jobbik erdélyi tevékenysége kárt okozhat az erdélyi magyarságnak. Mindenféle szélsőséges politikai tevékenység csak kárt okoz a mindennapi életben, a jövőtervezésben, az etnikumközi kapcsolatok tekintetében. A Jobbik az erdélyi léthez soha nem tett hozzá, nincs mit hozzátennie” – szögezte le a szövetségi elnök.

Az Új Jobboldal célja Nagy-Románia

Míg a Jobbik Nagy-Magyarország, a 2000-ben létrehozott az Új Jobboldal (Noua Dreapta) Nagy-Románia visszaállításának híve. A román szélsőjobboldali szervezet a két világháború között működő Vaskapda szellemi örökösének tekinti magát. Militáns sovinizta és erősen vallásos román ortodox nézeteket vall. Ellenzik a homoszexualitást, az abortuszt, a globalizációt, az Európai Uniót, a NATO-t, a vallási csoportokat az ortodox egyházon kívül, a romániai magyar kisebbség autonómiáját, továbbá az amerikai kultúrát, a manele zenét és a Valentin-napot. A Noua Dreapta kultuszt épített ki a Vaskapda valamikori vezetője, Corneliu Zelea Codreanu köré, akit „Căpitanul” (a Kapitány) néven emlegetnek.

2006 tavaszán a rendőrség több tucat Noua Dreapta tagot letartóztatott, akik erőszakkal próbálták megakadályozni a bukaresti GayFest parádét. Legutóbb március 15-re Kolozsvárra Avram Iancu emlékménetet hirdettek, amelyet a magyar ünnepi megemlékezésekkel egy időben tartottak. Többek közt abbéli büszkeségükre hívták fel a figyelmet, hogy románok, román földön élnek, s rendszeresen visszatértek arra, hogy Kovászna és Hargita megyék szintén román területnek számítanak. Azt is skandálták: ők mind Avram Iancu-k.

Zsákutcában a KRESZ-reform

Nem ismerek vonatkozó statisztikákat, de élek a feltételezéssel: a KRESZ az a jogszabály, amivel talán leggyakrabban találkozunk mindennapjaink során, és sajnos – ki gyakrabban, ki elvétve – a családi kassza kárára vétünk is ellene. Utóbbi két dolgot jelenthet. Vagy nem ismerjük megfelelően a közlekedési szabályokat, vagy annyira életszerűtlenek, hogy képtelenség igazodni hozzájuk, főleg az állandó módosítási ötletekről értesülve, melyekről az átlagember azt sem tudja, életbe léptek-e már. **TASNÁDI-SÁHY PÉTER** riportja.

A felsőházi szakbizottságok után nemrégiben a szenátus plénuma előtt is elbukott az a tervezet, amely több módosítást is eszközölt volna a közúti közlekedést szabályozó, jelenleg is érvényben lévő 2002. évi 195. sürgősségi kormányrendeleten. Az indítvány szerint többek közt tilos lenne a kezdő gépjárművezetői jogosítvánnyal rendelkezőknek 110 Kw-osnál (kb. 147 lóerő) nagyobb teljesítményű autót vezetniük, ha nincs legalább egy év tapasztalatuk. Emellett (a kezdő motorosokkal egyetemben) csak minimum ötéves tapasztalattal rendelkező kisérről indulhatnának útnak éjszaka. Ez még a megalapozottabbak közül való javaslat, mivel statisztikák szerint a romániai közúti balesetek 27 százalékát kezdő sofőrök okozzák. Kétesebb hatású módosítás lenne viszont a büntetésekre vonatkozó javaslat, mely szerint a rendőrség bevonhatná azon gépkocsivezetők jogosítványát, aki nem fizeti ki a közlekedési bírságot. Emellett az ittas vezetést ugyan szigorúbban büntetnék: 0,8 ezrelékről 0,5 ezrelékre csökkentenék azt a véralkoholszintértéket, amelytől már bűncselekménynek minősül a volán mögé ülni, ugyanakkor Románia csatlakozna azon európai országokhoz, ahol egy minimális alkoholtartalom – 0,2 ezrelék a vérben – még megengedett. A sebességkorlátozáshoz is hozzányúlnának: 50 km/óra helyett 60 km/óra lenne a megengedett sebesség lakott területen, továbbá a jelenlegi

Balogh Zoltán nehezményezi, hogy nincs szakmai kapcsolat a vizsgázatókkal

A büntetési tételek tervezett megemelésé messze túl van a romániai átlagsofőr pénztárcájának tűréshatárán (Pataki Csaba szenátor)

100 km/óra helyett 110 km/óra növelnék a gyorsforgalmi utakon megengedett maximális sebességet a B kategóriájú járművek számára.

Útvesztőben a tervezet A javaslatcsomag ebben a formában nem valószínű, hogy hatályba léphet, mert februárban ellene szavaztak a jogi és a közigazgatási szakbizottságokban, március 3-án pedig a szenátus előtt is elbukott. A szakbizottsági szavazás során a hírek szerint az RMDSZ volt a mérleg nyelve, ennek háttéréről Pataki Csaba szenátort, a jogi szakbizottság tagját kérdeztük: „A két halálos áldozatot követelő januári repülőgép baleset nyomán lemondott, liberális párti Radu Stroe belügyminiszter még tavaly októberben állt elő az általa tervként fontosnak és sürgősnek beharangozott törvénytervezettel, mely a meglévő szabályozást módosítaná. Aztán hónapokig tanakodott fölötte a jogi és a közigazgatási bizottság paragrafusról paragrafusra, már csak azért

is, mert rengeteg módosító indítvány érkezett. Előfordult olyan is, már Stroe lemondása után, hogy a belügyminisztérium képviselőjében senki sem jelent meg, amikor pedig végszavazásra került sor az összevont bizottságokon belül, akkor a liberálisok azt kérték, hogy küldjük vissza a kormánynak az egyébként általuk beterjesztett indítványt. Nem is értettük, hogy van ez. A PSD-sek mellette, míg a liberálisok ellene szavaztak, mi pedig Klárik László kollégámmal tartózkodtunk, mert vannak olyan pontok, amikkel mi sem tudunk egyetérteni. Ezek közé tartozik a büntetési tételek megemelésé, amely messze túl van a romániai átlagsofőr pénztárcájának tűréshatárán, valamint azt gondoljuk, hogy az alkoholfogyasztással kapcsolatos szabályok megváltoztatása kinyitná Pandora szelencéjét, és ezt nem akarjuk. A köztudatban ez ugye úgy kering, hogy egy pohár bor vagy sör elfogyasztását tolerálnák. Ez nagyjából fedi is a valóságot, de az alkohol mindenkinél másképp szívódik fel a szervezetben, tehát nehéz meghatározni, hol a határ. Emellett pedig – a rendőrségnek jóllehet vannak elektromos szondái, amik pontos eredményt adnak – a sofőr kérhet vérvizsgálatot, amit hivatalosan egy órán belül meg kell ismételni, szóval egy ilyen változtatásnak káosz lenne a vége. Az alapvető probléma viszont az, hogy toldozgatunk-foldozgatunk egy valamikor egyébként sem túl jó sürgősségi rendeletet, ahelyett, hogy csinálnánk egy teljesen új alapokra helyezett szabályozást. Amellett, hogy nem konzekvens, a közlekedésbiztonságra, szervezési kérdésekre egyáltalán nem fektet hangsúlyt, jobbra korlátozó, büntető jellegű intézkedéseket tartalmaz.” Közbevetem, hogy a közvéleményt némiképp tükröző internetes kommentelők jó megoldásnak tartanák, ha egy az egyben lemásolnánk valamelyik nyugati mintát. „Ez azért nem ilyen egyszerű. Romániában a közlekedési infrastruktúra egyedi módon működik. Egy átlagos tag-

országban ez ugye úgy néz ki, hogy van egy autópálya hálózat, amire ráépül egy alsóbbrendű úthálózat. Nálunk ez jelenleg teljesen másképp fest, és a közlekedési kultúra is hagy kivetnivalókat maga után. A nagyvárosokban a parkolás is komoly probléma, hisz a kommunizmusban nem számoltak szinte minden családra parkolóhellyel. Tehát ami nyugaton működik, az nálunk bizonyosan nem, az egy az egyben történő átvétel bizonyára nem megoldás,” – avat be egy új törvény megalkotásának nehézségeibe Pataki Csaba szenátor.

Cseke Attila képviselőt arról kérdeztük, milyen eséllyel indul a tervezet a képviselőház előtt: „Érdekes ennek a jogszabálynak már a története is, hisz egy leköszönt miniszter nevéhez fűződik, már kezdetek óta nagy vitákat váltott ki, az ötletgazda liberálisok is időközben kihátráltak mögüle, s a szenátusban sem szavazták meg. A házszabály szerint visszavonni nem lehet, ilyenkor az a szokásos eljárás, hogy a parlament állásfoglalást kér a belügyminisztertől – aki ugye nem is egyezik meg a beteresztő személyével – és ettől függően megy, avagy nem megy tovább, de mindenképpen szavazásra kerül. Az biztos, hogy mi ebben a formában nem támogatjuk. Például csak érdekességekppen megjegyzném, hogy a gyorsforgalmi utakon megengedett sebességekről is szó esik benne, amivel csak annyi a baj, hogy jelenleg hivatalosan ilyen

Haladó szintű tudás szükséges egy tökéletes vizsgához

megjelölésű út nincs átadva Romániában, és – mivel nem Németországban vagyunk – nem is lehet tudni, hogy mikor kerül erre sor.”

Nincs szakmai kapcsolat

A nagyváradi Decebal Autósiskolában a közlekedési rendszabályokat oktató Balogh Zoltán úgy vélekedik, hogy a módosítási tervek mögött nincs átfogó koncepció, a honatyák inkább csak saját tapasztalataik, közlekedéssel kapcsolatban megélt sérelmeik alapján változtatnának, persze ez nem jelenti azt, hogy a jelenlegi rendszer jól működne. „Már az egy alapvető probléma, hogy köztünk, oktatók és a vizsgáztatók között nincs érdemi szakmai kapcsolat. Nincs sem formális, sem informális fórum, amin megismerhetnénk a vizsgáztatók pontos követelményeit, szabályértelmezési kérdésekről nem is beszélve. Velem például többször előfordult, hogy a debrecenieieknek tettem fel a kérdéseimet, mert Váradon nem lehetett kapcsolatot létesíteni, abszolút nem nyitottak ilyesmire, így aztán sajnos nem is az kerül első helyre, hogy a tanuló mit tud valójában. Ha beleillik az adott vizsgabiztos által használt sémába, akkor átmehet, ha nem, akkor megbukik. Sokkal inkább a vizsgázót kéne középpontba helyezni a rendszernek. Emellett az is kuriózum, hogy csak

az lehet vizsgáztató, aki valamikor szolgált rendőrként is. Én például tapasztalataim, felkészültségem ellenére ezért nem lehetek. De az oktatói oldal sincs feltétlenül rendben, öt évente leteszi mindenki újra a vizsgát, de keveseknek okoz már pusztán az örömet, hogy egy másik embert megtanítottak vezetni.”

Az iskola csak alap

Barátaim most szerzik meg a jogosítványt, így módomban volt újra KRESZ-könyvet venni a kezembe, jöllehet annyi bátorságom nem volt, hogy 15 évnyi tapasztalattal nekifussak egy online tesztnek. Magyarul még csak a kérdést sem értem, iszonyat bikkfanyelv. „Én még románul tanultam, de a magyar verzió szerintem is érthetetlen nyelven íródott. Arról nem is beszélve, hogy a forgalomban, mondjuk egy rendőrrel diskurálva, így is úgy is tudni kell legalább az alapfogalmakat románul, sőt már a gyakorlati vizsgán is szükség van erre” – vélekedik a szakember. Mint megtudom, a követelmények viszont meglehetősen komolyak. „A forgalmi vizsga átlag 20 percet vesz igénybe, ennyi idő alatt nagyjából keresztül lehet hajtani Nagyváradon, ami, hogy mást ne mondjak, 5-8 körforgalmat jelent, és ez csak egy szituáció. Összességében elmondható: haladó szintű tudásra van szükség a megkérdőjelezhetetlenül sikeres vizsgához, amit viszont 30 órányi vezetéssel nem lehet megszerezni. Az autósiskolában jó esetben csak egy alapot lehet kapni, amire aztán ráépülhet a gyakorlatban szerzett tapasztalat.” Mivel éppen előző nap láttam az egyik híradóban, hogy a magyarországi sofőröknek kötelességük környezetkímélő módon (egyszerűen fogalmazva: minél kisebb üzemanyag-fogyasztásra törekedve) vezetni, rákérdezek, van-e nálunk is hasonló szabályozás. Legnagyobb meglepetésemre ez egy jó ideje már a romániai törvénykezésnek is része, csak nincs pénz a sofőrök tájékoztatásra. „Sajnos nem csak erre, hanem egyéb fontos ismeretterjesztésre, továbbképzésre sincs igény, illetve anyagi fedezet. Jómagam 2006 és 2009 között rengeteget foglalkoztam közlekedésbiztonsággal, az ez-

Valahol Európában

A portugál KRESZ módosításai 2014. január 1-jével léptek hatályba. A mediterrán honatyák s atyák a büntetések behajtásának a jogosítvány bevonásánál hatékonyabb módját eszelték ki: minden sofőrnek magánál kell tartania az adókártyáját is, így a be nem fizetett bírságok az adófolyószámlán kerülnek levonásra. A körforgalmakkal kapcsolatban a Romániában alkalmazotthoz hasonló szabályozást vezettek be: ezentúl a külső sávban csak akkor lehet közlekedni, ha az autós a következő kijáraton akar kihajtani. A kerékpárosokat egyre inkább integrálják a közúti forgalomba: a körforgalomnál a motorkerékpárokkal azonos jogokat kaptak, illetve egy sávban haladhatnak ketten egymás mellett, éjszaka kötelező lámpát használniuk, illetve személyi igazolványt kell hordjanak maguknál, ha biciklire ülnek.

polgár reálisan milyen mértékben képes betartani a szabályokat a forgalomban. „Úgy hetven százalékra saccolnám, nem is feltétlenül a szabályok hibájából, hanem mert a forgalom nagyobb része szabálytalan, amihez valamelyest alkalmazkodni kell. Rengetegen semmibe veszik az útburkolati jeleket, olasz mintára az irányjelzésről is gyakran megfedkeznek, és persze a sebességhatárzást sem tartják be. Pedig az egykor bevezetett ötvenes korlátot nem véletlenül találták ki, már ilyen sebességnél is lehet halálos balesetet okozni. Mondjuk én azt értem, hogy szeretnék gyorsítani a forgalmat, mivel autópályák híján nehéz keresztüljutni az országon. Nyugaton például bevett gyakorlat, hogy a tranzittelepüléseket átszelő utakon 70 km/óra a megengedett sebesség. Csakhogy ehhez óvintézkedések is kellenek, korlátot kell állítani az út mentén, hogy az autó ne meheszen fel a járdára, vagy a gyerek ne rohannahon ki könnyedén, hisz ennél a sebességnél nehezebb megállni.” Balogh úrnak erről nem csak elméleti fogalmak vannak, hisz az oktatás mellett mentősofőrként is dolgozik. „Ez pontosan az ellenpólusa az oktatásnak. Ott a kiszámíthatóságon van a hangsúly, a mentőzésnél pedig mindig váratlan helyzeteket kell megoldani. Sokan a mentősök szemére vetik, hogy általuk indokolatlannak vélt helyzetben is használnak szirénát, csak hogy a jelenlegi szabályozás szerint, ha csak fényjelzést használva baleseteznek, akkor már nem állók a törvény védelme alatt. Jellemzően a hívásra mindig sietünk, minden esetben, tehát használjuk a megkülönböztető jelzéseket, visszafele viszont már az orvos dönti el, hogy mennyire sürgős az eset. A sofőrök hozzáállásával kapcsolatban egyébként is szinte csak negatív tapasztalataim vannak, tíz százalékuk tudja, mit kell tenni, ha mentővel találkozónak. Legtöbbször megállnak az út közepén, és intenek, hogy menjek. Igaz, a szabályozás sem egyértelmű e tekintetben. Tudtommal év végéig a rohammentők megkapják a piros jelzést is a kék mellé, így előlük is egyértelműen félre kell majd állni. Ez nyugaton, sőt Magyarországon is már így van.”

zel kapcsolatos ismeretterjesztéssel, oktatással. A rendőrség támogatott, jól együtt lehetett működni velük, de nem állt rendelkezésre a programokhoz szükséges anyagi háttér. Mondjuk, még csak egy balesetmegelőzési reklámot sem látni a tévében.” Erről eszembe jut az egyik legkézenfekvőbb speciális közlekedési helyzet, a téli vezetés. Az rendben van, hogy bevezették a téli gumit, de sokan nincsenek tisztában a téli vezetésre vonatkozó szabályokkal. „Én a téli gumi kötelezővé tételével csak egyet tudok érteni, hiszen a nyári gumival szemben jó 8-10 méterrel rövidebb féktávot jelent havas-jeges körülmények között. Azt se felejtjük el, hogy a jelenlegi szabályozás szerint csak

Csúcsforgalom idején egy váradi Körös-hídon

Az oktatók és a vizsgázatók között nincs érdemi szakmai kapcsolat (Balogh Zoltán oktató)

hóban kötelező, tehát szinte egész télen el lehet járni a nyári szettel. 2008-ban volt egy olyan ötletünk az iskolában, hogy a B kategóriás hajtásával rendelkező sofőröknek tartunk néhány órás továbbképzést, azt gyakoroltatva, miként kell jeges úton közlekedni, de az embereknek nincs ilyesmire pénzük. Ausztriában – több tartományban is – ugyanez kötelező. Ha két éven belül nem megy el valaki továbbképzésre a hajtási megszerzése után, akkor elveszíti a könyvét.

A többség szabálytalan Egy jól működő rendszer utópiájából próbálók visszatérni a jelenbe. Arról kérdezem Balogh Zoltánt, hogy egy alapvetően szabálytisztelő állam-

Az ember befelé építkezve érti meg lassan elmúló életét

Február folyamán járt Nagyváradon a Törzsasztal-sorozat vendégeként ACZÉL GÉZA költő, a debreceni Alföld folyóirat főszerkesztője, aki a találkozót követően SZÚCS LÁSZLÓ kérdéseire válaszolt.

Interjúnk egyik szomorú apropója: a napokban hunyt el Borbély Szilárd, akinek korábbi váradi jelenlétét emlegettük is a Törzsasztalnál, mint legközelebből érkezett eddigi vendégünket. Kérlek, beszélj Szilárddal való kapcsolatodról, az ő írói munkásságának jelentőségéről, Debrecenhez fűződő viszonyáról.

Szilárd munkásságát pályájának kezdetétől ismerem, részben a helyismeret okán, mivel magam is a debreceni egyetem magyar szakán végeztem, s utána évekig e helyen dolgoztam. Részben, mint szerkesztő, hiszen az *Alföldben* jelentek meg első írásai, s a lap mellett működő stúdiónak is tagja volt. A közös szellemi műhely önként kínálta a hasonló irodalmi érdeklődést és a közös élményeket, sok esetben különféle rendezvényeken és műhelytalálkozók az ízlésviták és a konszenzuskeresés hasznos lehetőségeit. Szilárd ezeken a fórumokon sokáig visszafogott volt, talán némileg gátlásos is, de véleményeiben kezdetektől érződött valami rezignált különállás, a konvenciók elutasítása, a problémák újszerű megközelítésének igénye. Leghamarabb ezt szépirói törekvésein lehetett lemérni, sejtelmes prózaesszéin éppúgy, mint *Minden nap el* című, számítógépes technikára hangszerelt drámai jambusain.

Majd a régi magyar irodalom egyetemi oktatójaként rendhagyó tanulmányokban igyekezett fölülírni azokat a poétikai és narratív sémákat, melyek e témakörben már szükségszerűen közhelyessé váltak. Szellemi helykeresése azt is jelentette, hogy nem érezte magáénak városát, magánemberként és alkotóként is nagyobb formációkra, tága-

sabb terekre vágyott, ki akart törni a hétköznapi sivárságból, szinte már betegesen a különböző kötöttségek-ből. A tragikus pályavég dőbbenete nemigen alkalmas nézőpont ahhoz, hogy írásművészetének jelentőségét megítéljük. Az viszont már most is bizonyosnak tűnik, hogy családi tragédiájának kegyetlenül pontos földolgozásával, identitászavarainak mély lélektani hozadékával, a testiség kérdéseinek analitikus elemzésével és klasszikus műveltségének műfajteremtő sokszínűségével jelentős életművet hagyott hátra. A maga nemében egyszerre időtlent és korszerűt, melynek ismeretében indifferens az a történetietlen kérdés, mi lett volna, ha írónk továbbra is közöttünk marad.

Köteteid címére utalva is kérdem: sétagallopp vagy vesszőfutás manapság irodalmi lapot szerkeszteni Magyarországon egy vidéki nagyvárosban?

Nehéz erre tömör választ adni. A mai állapotok a két fogalom között képződnek meg. Egy tágasabb horizonton nem lehet nem észrevenni a hagyományosabb kulturális formák elbizonytalanodását, részben utóvédharcait. Közelebből nézve egy elképesztő méretű technikai forradalom inspirálja mind az alkotót, mind a befogadót a Gutenberg-galaxis klasszikus eredményeinek meghaladására, egy új világérzés kiszolgálására. Szinte provokatív módon a számítógépek és az e-könyvek korszakát éljük, anélkül, hogy az értéktetés lehetőségei vagy a műfajteremtés biztos formái kialakultak volna. Ez a furcsa ellentmondás tovább gyűrűzik a szerkesztői gyakorlatban is. A társadalmi megítélésben egyre inkább leértékelődő, némileg feleslegesnek tűnő irodalmi élet mind kevesebb ösztönzést és támogatást kap a túlpolitizált, merkantilista szellemű környezettől.

fórumok akcióképesebbek lesznek, legfeljebb korábbi, világmegváltó romantikus vágyaikat illik némileg visszafogni.

Egyáltalán irodalmi, kulturális megközelítésből manapság mennyire centrum, mennyire periféria Debrecen Budapesthez képest?

Ezt a kérdést is ketté kell választani. Körülbelül a nyolcvanas évektől elindult egy egészséges decentralizációs folyamat kulturális életünkben. Sokáig a kaposvári színház számított a legizgalmasabbnak, balettben a győri, a folyóiratok között a pécsi *Jelenkor*, a szegedi *Tiszatáj* vagy a debreceni *Alföld* szakmailag egyenrangúnak tűnt a fővárosi lapokkal, ha nem színvonalasabbnak. Ebben sokat számított az említett helyeken a gazdag egyetemi háttér, valamint a periférián létezés előnye is. Utóbbi részben kultúrpolitikai kérdés, lényege körülbelül az, hogy a hatalom fókuszától némileg odébb megengedettebb volt a művészi-ideológiai „eltévelyedés”, az experimentális gesztus vagy a határon túli magyar irodalom köztudatba emelése. Persze, hétköznapijainkban mai napig hátrány a vidékiség, ha egy-egy fontosabb központi rendezvény egyeseknek pár óra, másoknak kétnapos program. A kánonképzésben az sem utolsó szempont, hogy az aktuális megmondó emberek előtt a távolabb élő milyen határfokkal tud klikkesedni, szervilis módon igazodni.

Az Alföld eddigi 65 évfolyamából mintegy ötvenhez „volt közöd” valamilyen formában, leginkább sok éve főszerkesztőként. A kor változásai miként változtatták a lapot, hogyan hatottak a szerkesztési gyakorlatra, koncepcióra?

A lap azt a szellemi ívet futotta be, mint az őt körülvevő társadalom. Az ötvenes években sematikus és provinciális volt, kerülendő tabuté-

A társadalmi megítélésben egyre inkább leértékelődő, némileg feleslegesnek tűnő irodalmi élet mind kevesebb ösztönzést és támogatást kap a túlpolitizált, merkantilista szellemű környezettől

mákkal és hamis optimizmussal. Bár Debrecen hatalmas irodalmi múltja, a Kollégium szellemi háttere, klaszszikus íróink dokumentumanyagai sokat enyhítettek ezen a fojtogató állapoton. A hatvanas években, a politikai konszolidáció hatására egyre több ízlésbeli és ideológiai vita kezdett kibontakozni a folyóiratban, mely 1963-tól vált havi lappá. E viták kezdeti naivságuk és a korra méretezett színvonaltalanságuk ellenére is kezdték országos jelentőségűvé tenni e fórumot, az erősödő egyetemi háttér pedig biztos szellemi bázist képezett a lap mögé. Nem véletlen, hogy azóta is a szerkesztők többsége egyetemi oktató. A komoly színvonalbeli emelkedés a hetvenes évekhez köthető, amikor az Irodalmi Napok országos izgalmakat kiváltó eseményeivel, a határon túli magyar irodalom értékmentő népszerűsítésével vagy a pályakezdők program-szerű támogatásával szinte minden jelentős író és irodalomtudóst elért a lap. Szépirodalmi rovata megerősödött, irodalomelméleti és -történeti publikációi, valamint kritikai anyaga teljes irodalmunk fokozott érdeklődésére tarthatott számot. Ekkortájt itt publikált először Orbán Ottó és Jókai Anna, Esterházy Péter és Oravecz Imre, Tar Sándor. A századvég úgynevezett paradigmaváltásakor már egy tudatos szerkesztői akarat igyekezett maga köré vonni új szemléletű és tematikájú irodalmunkat, s ennek köszönhetjük, hogy a mai középnemzedék szinte valamennyi tagja munkatársi kapcsolatba került az *Alfölddel*. Persze, oktalanság lenne nem említeni, hogy a kultúrát ért – remélhetőleg átmeneti – támadások egzisztenciális és működési zavarokat okoznak a folyóiratoknak, s nemkívánatos jelenség lett újra a politika agresszivitása is. Ám aki kicsit is ismeri a folyóiratok hányattatott sorsát irodalmunkban, az tudja igazán értékelni, mit jelent a közelmúlt történelmének tektonikus mozgásában hatvanötödik éve létezni.

Miben áll az Alföld Stúdió lényege, kiket, milyen formában von be, szólít meg?

Az Alföld Stúdió egyetemi kezdeményezés révén a hatvanas évek

Aczél Géza váradi
estje előtt a
Garasos hídon

Aki kicsit is ismeri a folyóiratok hányattatott sorsát, az tudja csak igazán értékelni, mit jelent a közelmúlt történelmének tektonikus mozgásában hatvanötödik éve létezni

második felében alakult, s mivel az oktatók egy része szerkesztő is volt, működése lassan a folyóirat köré szerveződött. Nehéz erről elfogulatlanul szólnom, mivel indulásának első nemzedékéhez tartozom, magam is több ciklusán keresztül vezettem, s főszerkesztőként kiadványait szerkesztettem. Azt azonban csak a tényekre korlátozódva is megemlíthetjük, hogy ez a műhely közel ötvenéves történetével, számos kiadványával és több tucat „híres” alkotójával egyfajta unikum irodalmi életünkben. Fokozatosan nőtt ki önképzőkori formából egy meghatározó tudományos műhellyé, melyben a kritikai és tudományos gondolkodás, az esztétikai és a filozofikus megközelítések váltak meghatározókká. A Stúdióból ezekben az évtizedekben pályán maradó kritikusok, irodalmárok és esztéták száma közelíti a százat, akik nemcsak az *Alföldnek* jelentenek biztos szellemi bázist, de a köztudatban debreceni iskola néven jelentős szerepet játszanak egy korszerű irodalmi gondolkodásmód kialakításában is. Maga a műhely működése négy-ötéves ciklusokra

tagozódik, melyeket antológiákkal, tanulmánykötetekkel zárnak a legtehetségesebbek. Vezetőik láncszerűen az előző ciklusokból kerülnek ki, valamennyien egyetemi oktatók. Ez felgyorsítja a fiatalok pályára kerülésének esélyeit.

„Későn érő típus” – mondtad magadról valahol, viszont egy kritikában a szerző úgy jellemez: „költőnk harminc-negyven esztendő kora óta vénnek állítja be magát”. Most akkor melyik állítás az igaz? Esetleg egyszerre mindkettő?

Maradjunk a mindkettőnél. Mivel az ösztönös versírogatástól valóban több stáción keresztül, lassan vergődtem el saját hangom és formavilágom megtalálásáig. Nem mintha rossz mintáim lettek volna: kezdetben a Nyugat szépségeszménye nyugozott, majd az avantgárd formabontó merészsége, később a korszerű ezoterikus líra fegyelme. Ezekből több komponens is fellelhető mai költészetemben, talán csak a mű harmonikus képszerűségének, tökéletes hangzásának együttes megképzésében vannak olykor hiányérzeteim. A „vénség”, az ember biológiai és lelki folyamatait kontroláló attitűd tudatos manír, valószínűen a rám nagy hatással levő Füst Milán-i esztétika látens megnyilvánulása. Egy idő után ebben az életérzésben tudtam összefoglalni öniróniámat, enyhén mechanikus élettani szemléletemet és mély társadalmi szkepszisemet.

Avantgárd iskolázottság, állandó belső rímképek, sajátos forma – költészeted jellemzőiként idéztem e töredékeket. Hogyan találtál rá a sajátos versformára?

Rám is igaz a megdönthetetlennek tűnő Jung-i tétel, hogy az ember egyszer csak extrovertált alkatból introvertálttá válik. Kezd befelé építkezni, s igyekszik megérteni lassan elmúló életét. Mivel kevés bennem az epikus hajlam, ezeket a számvetéseket igyekeztem a lírai formanyelv felől megközelíteni, életrajzi eposzaimat szapora belső rímekkel, az avantgárdtól örökölt technikai megoldásokkal mozgalmassabbá tenni. A kritikusok ezt a megoldást a

▷ makáma műfajának felélesztéseként értelmezték, ami kezdetben nem volt számomra tudatos, de jól össze tudtam egyeztetni azokkal az életrajzi eposzi mintákkal, melyeket korábban Cendrars, Apollinaire vagy Kassák műveiben fedeztem fel, vagy későbbi változatként Juhász Ferenc rendhagyó „époszaiban” megcsodáltam. Az említett három kötet: a *(vissza)galopp*, a *(kontra)galopp* és a *(búcsú)galopp* három szinten igyekszik bejárni azt a kevésbé látványos életteret, mely számomra adatott. Először egy hagyományosabb, ösztönzésre hajló verses életrajzi művet írtam, majd ennek hiányaiból, kimaradt fontosnak tartott részleteiből egy újabb dimenzió tárult elém, sejtetve, hogy még az egyszerűbb emberi létezés is milyen bonyolult, kívülről milyen nehezen megközelíthető. A „búcsú” a vállalt manír mellett már nem a kronológiára figyel, hanem azokra a sűrűsödési pontokra, melyek általában létezésünket meghatározzák. Persze, mindez akkor sikeres és hiteles, ha a befogadó is megérez belőlük valamit.

Az eposzfolyamot jelentő kötetek lezártával a szino(líra) torzósztót foglalkoztat most költőként. Mi ez az új forma, s miért nevezted eleve torzónak?

A ciklikusság mindig is jellemezte költészetemet, többféle megközelítésben, melyeket legfeljebb valamilyen laza tematikai kényszer fogott egybe, biztonságosabban tudtam bekeríteni lírai élményeimet. A szótározás műfaja sem ismeretlen a távolabbi és a közelmúlt irodalmából, talán ez is inspirált. Megtartva az utóbbi évtizedben írt műveim liriko-epikus formáját ezúttal – ha szabad nagyképűnek látszóan fogalmaznom – elsősorban létfilozófiai kérdések ösztönöztek. Maga a forma a szinonima szótár címszavaira épül, egységes 12 soros kompozíciókban haladok benne előre, reménytelenül. Ugyanis még matuzsálemi korban is csak egy-két betűből keveredhetek ki, tehát eleve torzóként marad hátra a mű. S itt kezdődik végső sugallata. Mivel nem hiszek a kereken lezárható életművekben, azok többé-kevésbé álságos méltatásában vagy aktu-

A SZERZŐ FELVÉTELEI

ális lejárásában. Létünk, nagyobb léptékekkel mérve, szürke és szenvtelen folyam, utólag még heroikus változataiban sem mentesülhet a komikus árnyalatoktól. Nem beszélve az azokat követő Nagy Semmiről.

Hogyan határoznád meg az avantgárd helyét, szerepét irodalmunkban a huszadik század első felében, illetve a jelenben, mint az avantgárd művelője, illetve újrafelfedezésének egyik ösztönzője?

Fiatalságomnak valóban nagy élmenye volt az avantgárd irodalom és a képzőművészet. Egyetemista éveimben, a hatvanas évek végére már kiürülőben volt az a kisrealista, a szocializmus felé elkötelezett művészeteszmény, mely a korábbi sematikus irodalommal szemben hozott ugyan új értékeket, de a kor kívánalmaihoz képest nem volt sem eléggé provokatív, sem formailag eléggé korszerű. Irritálónak tűnt a hivatalos ideológia, mely a század eleji avantgárdot „a rothadó kapitalizmus termékeként” értelmezte, vele szemben szálnalmasan patetikus formában bizonyos megfigyelmezett, populista népi irányokat részesített előnyben. A század eleji avantgárd értékelésére itt aligha van elég erőm és terem, legfeljebb azt jelzem, hogy a belőle építkező neoavantgárd megjelenése,

de még az arra reflektáló posztmodern is kikerülhetetlen fejezete a korszerű művészetfogalom elterjedésének. Ezekhez képest az én szerény ösztönzésem abban merült ki, hogy sokat kutattam azt a hazai irodalmat, melyet egykor a hivatalos ideológia nemlétezőnek tekintett. Érdekelt a vizuális irodalom, monográfiát írtam Tamkó Sirató Károly és Kassák munkásságáról.

Szerencsére ezek az úttörő kezdeményezések ma már részben túlhaladottak, a szakma egyre meggyőzőbben dolgozza fel a formabontás 20. századi eredményeit.

Költőként, lapszerkesztőként mennyire tudod kizárni a társadalmi-politikai környezet történéseit, egyáltalán kell-e mindeztől távolságot tartani, avagy inkább ezekre alkotó emberként a magad eszközeivel reflektálni?

Magánemberként könnyebb lenne a helyzet, egy alaptisztesség mércejével meglehetősen jól el lehet igazodni a manapság teljesen szétzúllott, korrumpálódott politikai környezetben. Még azt sem mondanám, hogy ez az iszony nem megfelelő ihlető erő a művészetek számára, amelyek azért némi autonómiával még a legméltatlanabb körülmények között is rendelkeznek. Az igazi megpróbáltatás akkor következik, ha valakik felelőssé válnak az értékteremtő fórumok működtetéséért, elődeik nemes törekvéseinek megóvásáért vagy az új nemzedékek szakszerű menedzseléséért. Mivel e fórumok légüres térben és anyagi támogatás nélkül nem létezhetnek, örök gyötrődés, hogy a közéleti cápákkal és szervilis, elhülyült holdvarukkal történő ütközésekkor, hol a hiteles kompromisszumok határa? Mikor kell küzdeni vagy félreállni, netán rezignáltnan túlélni az ilyen olyan pártosok előbb-utóbb lecsengő rohamát. A helyzetben az a különös, hogy valamilyen politikai-ideológiai behatároltsága mindnyájunknak van, s a frusztráltabbját kivéve egyikünk sem gondolja különbnnek magát a köz többi szereplőitől. Legfeljebb a szálnalmas napi csatározásokban – jó esetben – fertőzésmentesebb és kiszolgáltatottabb. Hosszabb távon épp ez adja szellemi hitelét és becsülendő ethosát.

Létünk, nagyobb léptékekkel mérve, szürke és szenvtelen folyam, utólag még heroikus változataiban sem mentesülhet a komikus árnyalatoktól.

Szellemi séták a tegnaptól a holnaputánig

Második alkalommal jelentkezett a nagyvárad Szigligeti Színház Holnapután fesztiválja, több programot is szentelve a teátrum 200 éve született névadójának. Jeles meghívottak, jó beszélgetések, három színházi előadás szerepelt a kínálatban, köztük egy zenés bemutató Szigligeti címmel. A fesztivál eseményeit SZOMBATI GILLE TAMÁS foglalta össze.

Czvikker Katalin főigazgató és Sorbán Attila marketing felelős nyitotta meg a sok műfajú és témájú hosszú hétvégét, emléklappal lepve meg a közreműködőket. A Szigligeti Edét ábrázoló plakettből – Deák Árpád alkotása – a későbbi napok közreműködői is kaptak.

A nyitónapra székesfehérvári vendégek érkeztek, a Vörösmarty Társaság és a Ciszterci Szent István Gimnázium képviselői. Jelen volt Szikora János is, a székesfehérvári Vörösmarty Színház igazgatója, aki folyosói hírek szerint nagyszabású Szent László előadást rendez majd Váradon.

Sorbán Attila beszélgetett Bobory Zoltánnal, a Vörösmarty Társaság elnökével és Lukács József elnökségi taggal, valamint a fehérvári gimnázium német–magyar szakos tanárával, Ferenczy Noémivel. Előbbiekkkel a több mint száz éves múltra visszatekintő társaságról, mely 1988 óta működik folyamatosan. Jelenkori tevékenységének legnagyobb eredménye, hogy 12 éve szervezik meg a határon túli magyar irodalom napjait, amely akkora népszerűsége tett szert, hogy az anyaországi résztvevők száma már-már kiegyenlítette a külföldiakét – hangsúlyozta Bobory.

Ferenczy Noémi nem csak mesélt a 325 éves székesfehérvári iskoláról, de a tanintézmény múltját és jelenét kiállításon is bemutatatták. A régi évkönyvekből, egyenruhákból, díszsapkákból, több mint száz éves táblákból, az iskola címeres kulcsából, és öt óriásplakátból álló prezentáció

A nőirodalomról szóló beszélgetés résztvevői és hallgatóságá

anyagát Lukács László irodalomtörténész méltatta.

Nőirodalom, nőszínház, Nőuralom Csak úgy dúskált az ösztrogénban a Szigligeti Színház páholy-előcsarnoka a Holnapután-fesztivál második napján, amikor Boka László irodalomtörténész, az Országos Széchényi Könyvtár szakigazgatója a nők és a magyar irodalom kapcsolatáról, nőellenességről, a téma egykori és mai megítéléséről vezetett izgalmas beszélgetést. A pódiumest meghívott hölgyvendégei: Ari-Nagy Barbara dramaturg, Kiss Judit Ágnes költő és Lázár Kati Kossuth-díjas színművész, akik Boka László moderálásában végigvezették a szépszájú közönséget a magyarországi feminizmus hullámain. Mint egy nemrég megjelent tanulmányból kiderült, a 20. századi magyar irodalom meghatározó folyóiratában, a *Nyugatban* közlő nők aránya alig érte el a két százalékot. A várad est közönségének soraiban majdhogynem ennek fordítottja volt a nemek aránya.

Az elhangzottakat illusztrálva Lázár Kati színművész megérintő átéléssel tolmácsolta számos múlt századbéli író és költő gondolatát a női szerzőkkel kapcsolatban, illetve maguktól az írónőktől, többek között

Kafka Margit Ady Endréhez címzett levelét, melyben keserűen kérdezi: „Bandikám, mennyiért lennél helyettem nő?” A női szerzők el nem fogadottságát példázta Szabó Dezső megjegyzése: „szerintem a nőben az intelligenciát szeretni, sunyi homoszexualitás”. A 20. századi helyzettel kapcsolatban megjegyzendő, nemcsak a férfiak, hanem a nők is elfogadták a kor nemi sztereotípiáit.

Szóba kerültek még a férjeik árnyékában élő írófeleségek, mint (Karinthy) Böhm Aranka, (Babitsné) Török Sophie, (Kosztolányiné) Harmos Ilona, vagy (Ady-né) Boncza Berta, akik maguk is érdekes irodalmi műveket produkáltak, mégsem tehettek szert férjükéhez hasonló hírnévre.

A helyzet mára megváltozott, de még mindig vannak nehézségek – mondta Ari-Nagy Barbara, hozzátéve: a gyermeknevelés, az otthoni feladatok még mindig a nőkre hárulnak, és ha ezen felül mást is el szeretnének érni, duplán kell dolgozniuk.

A beszélgetés során a felek bebarangolták a kultúrtörténeti paletta feminista és anti-feminista végleteit, olyan esetekre is reflektálva, mint egyik oldalon az a kezdeményezés, hogy a nők számára külön kvótát vessenek be az irodalmi díjak odaíté-

„Szigligeti Edé érdemes az ünnepelésre. A maga korában egy igazi konszolidátor volt, aki megteremtette a nemzeti színjátszás alapját, amelyre a későbbi generációk építkeztek”
(Boka László)

lésekor, vagy másik oldalon a Biblia és a Kalevala átírása női szemszögből.

Részben e témánál maradva: *Nőuralom* címmel jelent meg Szigligeti Ede négy kevésbé ismert színművét tartalmazó kötet a Szigligeti Színház és az Országos Széchényi Könyvtár kiadásában. A hiánypótló kiadványt Boka László, az OSZK tudományos igazgatója és a kötetet összeállító Sirató Ildikó színház- és irodalomtörténész mutatta be. Utóbbi hangsúlyozta, a megjelenés egyik célja a bicentenáriumi megemlékezés, a másik az, hogy a mai olvasókat és színházcsinálókat is arra biztassa, vegyék elő a darabokat és kezdjenek valamit e kiváló színházi emberrel. Ennek szellemében olyan eddig nem publikált, illetve kevésbé ismert Szigligeti darabokat válogattak a kötetbe, amelyek könnyen olvashatók és időszerű tanulságokat hordoznak. Boka László szerint „Szigligeti Ede érdemes az ünneplésre. A maga korában egy igazi konszolidátor volt, aki megteremtette a nemzeti színjátszás alapját, amelyre azután Paulai és a későbbi generációk építhettek”.

Nyomdászmultról nyomdászszemmel Mint egy korabeli nyomdász-mester saját metszésű betűkészletét, olyan precizitással illesztette egymáshoz a fesztivál harmadik napján Derzsi Ákos a váradi nyomdászat történetének itt-ott hézagos láncszemeit, melyek végül egységes képet rajzoltak a helyi nyomdakultúra sajátosságairól. Előadása jól dokumentált és tömör volt. Beszélgetőtársa, Sorbán Attila kérdéseire válaszolva részben a nyomdász-mesterek, részben a folyamatosan fejlődő technológia szempontjából is körüljárta a témát.

Értekezéséből kitűnt, hogy a nagyváradi nyomdászat kezdetei (a Hoffhalter család révén), és virágkora is (Szenczi Kertész Ábrahám révén, aki 80 magyar és 65 latin nyelvű művet készített) a református egyházhoz kötődnek. Később a vezető szerepet a Csáky Miklós püspök által 1741-ben alapított papnevelő intézetet nyomdája vette át, melyet 1804-ben ezer forintért eladott az egyház, s 1806-tól már konkurenciája is működött. A városban leg-

Sorbán Attila és
Derzsi Ákos

A SZERZŐ FELVÉTELEI

„Mindannyian azon a négyszög-ölnön szolgálunk, ahova állítottak minket, és az esti elszámolásnál csak az számít, hogy azon a négyszög-ölnyi helyen, ami a sajátunk, hány mennybéli és hány pokoli pillanatot éltünk át a nap folyamán” (Levente Péter)

Levente Péter
a közönséget is
bevonta

tovább dolgozó nyomdászdinasztia a Tichy-család volt, tagjai 1808-tól három generáción és bő félvévszázadon át uralták a helyi nyomdaipart, melyet 1856-tól a Sonnenfeld család modernizált és emelt nyugat-európai színvonalra. Derzsi vetített képes előadásában végigvezette a szépszámmű hallgatóságát a nyomdagépek fejlődéstörténetén, a kezdetleges Guttenberg-féle préstől a legmodernebb digitális gépekig. Bemutatta a különböző technikákat a magasnyomástól az 1904-ben feltalált, napjainkban is használt ofsetnyomásig, melyet véleménye szerint a digitális nyomtatás sem tudott túlszárnyalni.

Móka Miki a tehetség felelősségéről Közvetlen és pozitív gondolkodású embert, igazi showman-t ismerhetett meg a váradi közönség Levente Péter személyében. Mindenki Móka Mikije, az MTV Égből pottyant meséinek főszereplő-re-

dezője korántsem gyermektémájú előadással lepte meg hallgatóságát. A Mátyás Attila evangélikus lelkipásztor és Szőke Kavinszki András bábszínész vezette beszélgetésben megdöbbentő őszinteséggel vallott élete drámai pillanatairól, arról, hogyan vészelte át két gyermeke halálát, miben hisz, milyen életelveket vall. Elmondta, a színpadi játékhoz vászonbibliájából, egyetlen apai örökségből, valamint abból a hitből merít erőt, hogy szülei odafönnről figyelik munkáját. Előadásaiban mindig helyet hagy a rögtönzésre. Szereti, ha átjárja a hely szelleme, melyet felhasznál és beépít a produkciókba.

Levente Péter Nagyváradon, a mai Ady Endre utcában született ugyan, de a családjáé még gyermekkorában kivándorolt a szocialista Magyarországra, ahonnan csak harmincévesen térhetett vissza először szülővárosába. Katartikus élménynek nevezte a pillanatot, mikor az evangélikus templomban először nézhetett szembe azzal az oltárképpel, amely alatt egykor megkeresztelték.

„Mindannyian azon a négyszög-ölnön szolgálunk, ahova állítottak minket, és az esti elszámolásnál csak az számít, hogy azon a négyszög-ölnyi helyen, ami a sajátunk, hány mennybéli és hány pokoli pillanatot éltünk át a nap folyamán” – fogalmazott. Arról is beszélt, hogy hite szerint mindenki úgy születik, hogy legalább egyvalamiben tehetséges, a kérdés az, hogy ezt sikerül-e felfedeznie magában a születés és halál

közötti időszakban. Hozzátette: ha valaki öt talentumot kap, az nem ér ötször annyit, mint másoké, de ötször annyi felelősséggel jár.

Másnap Levente Péter magára öltötte Móka Miki szerepét és egy kétórás interaktív gyermekelőadást mutatott be a Szigligeti Színház nagyszínpadán. A több száz óvodás és kisiskolás ízelítőt kaphatott abból, hogyan is szórakoztak szüleik az ő korukban, a '70-es, '80-as, '90-es években. Mint a gurgulázó kacajokból kiderült: remekül. A színpadon Miki mellett feltűnt a Zsebtvé című műsor egykori sztármajmának, Hakapeszi Makinak az „unokája”, Hakapeszi Barnabás, aki elődjéhez hasonlóan most is learatta az összes poén után járó tapsot.

Méltatni a szépség esztétikáját

Selmecei György zeneszerzővel, a *Szigligeti* című előadás rendezőjével Szabó K. István művészeti igazgató és Lászlóffy Zsolt karmester-zeneszerző beszélgetett március 8-án, a színház névadójának születésnapján. A vendégművész elmondta, rendezőként életre szóló élményekkel gazdagodott azon emberi gesztusok nyomán, melyekkel a színészekkel folytatott munkája során találkozott.

Beszélt arról is, benne háromféle Várad-kép él: a gyerekkorában a nagymamájánál töltött nyarai, amikor kilencféle barackot lehetett kapni a piacon; az Ady-kör, ahol számos baráttra tett szert, valamint jelenlegi Várad-képe, az átutazás a városon, amely kettős érzelmi töltetű számára: egyrészt gyászolja az aranykori Váradot, másrészt érzékeli a törekvést a hajdani kulturális élet újjáélesztésére.

Selmeceit manapság leginkább az foglalkoztatja, hogy új formákat találjon a közönséggel való kapcsolatteremtésre, ezért a színpadi- és zenei műfajok széles palettáján alkot.

A pódiumbeszélgetést követően alig fél órával a nagyváradi közönség megtekinthette a Szigligeti bicentenáriuma született jubileumi színdarab ősbemutatóját, melyben Béres Attila szövegíró és Selmecei György zeneszerző, rendező játékos formában azt boncolgatták, mennyire tékozló módon herdálták el a két világháború alatt és a szocializmus-

Czivker Katalin festménnyel ajándékozta meg Selmecei Györgyöt

ban, és herdálják el manapság is a színházcsinálók a 19. századból kapott nemzeti örökséget.

Ceaușescu atombombája

Két rutinos sajtószakember, Havas Henrik és Stanik István vallott magáról, a fesztivál utolsó pódiumbeszélgetésén. Mindketten 35 éve kezdték a pályát, s bár a határ magyar-, illetve román oldalán hasonló karriert futottak be, tapasztalataik merően különböznek – derült ki a Szűcs László moderálta beszélgetésükből. A két eltérő személyiség – az excentrikus Havas és a visszafogott Stanik – egy zsúfolásig telt nézőtér előtt mesélt életük emlékezetes momentumairól, katonaeveikről, pályakezdésükről, kedvenc autóikról, oktatói tapasztalataikról.

Havas hangsúlyozta, megszenvedte ugyan a szocializmust, de közben jól is keresett rajta. Felidézte, amikor Szűrös Mátyással, a Magyar

Köztársaság ideiglenes elnökével készített rádióinterjút, aki elmondta neki, hogy Ceaușescu budapesti látogatása alatt a liftben a diktátor azt állította, Erdély annyira fontos Romániának, hogy megvédelme érdekében készek lennének atombombát is bevetni. Havas szép pénzért adta el egy német sajtóorgánumnak a hangfelvételt, a világsajtó pedig felkapta a hírt: Romániának atombombája van...

A '89-es eseményekkel kapcsolatban Stanik mesélt a rendszer megdöntése utáni első forradalmi tanácsban vállalt szerepéről, valamint arról, hogy december 22-én magyar nyelven beszélt a városháza erkélyéről a Szent László téren összegyűlt több tízezres tömeghez. Stanik a rendszerváltás után mégsem vállalt politikai szerepet, inkább saját hívatásánál maradt, számos mindmáig működő médiavállalkozás – köztük az *Erdélyi Riport* – alapítójaként. A beszélgetés végén Havas dedikálta *Én vagyok* című önéletrajzi könyvét, Stanik pedig beharangozta: *Staféta* címmel év végéig megjelenik hasonló tematikájú kötete.

A fesztivál a nagyszínpadon zárult, telt ház előtt Udvaros Dorottya Kossuth- és Jászai Mari-díjas színművésznő *Mégis szép* című önálló előadói estjét mutatta be zajos sikerrel. A színésznő vallott önmagáról és a színházról, elénekelte kedvenc előadásai és szerzői dalait. Idézett a jeles írkkal folytatott levelezéséből, akiket felkért, hogy az önálló estjére írják meg: mit nem mondana soha el egy férfi egy nőnek?

Háromféle Várad-kép él Selmecei Györgyben: a gyerekkorban a nagymamájánál töltött nyarak; az Ady-kör, ahol számos baráttra tett szert; valamint a jelenlegi Várad-kép, az átutazás a városon

Havas Henrik sztrorijaira vevő volt a közönség
FOTÓ: CSÍKOS ROLAND

Kapocs az üzlet és a művészet között

FOGARASI-BENKŐ LÁSZLÓ dizájnér Sepsiszentgyörgyön született, s mint sok kisleányt, őt is elbűvölték az autók. Később Magyarországra került, majd az egyetem elvégzése után egy németországi városba költözött, hogy a Volkswagen cégnél tervezze a jövő autóját. KUSTÁN MAGYARI ATTILA interjúja.

Sepsiszentgyörgyön születél és éltél diákkorodig. Tudom rólad, már egész kis korodban érdekelt az autók, pedig sem a régió, sem a város nem a járművek sokszínűségéről nevezetes. Mi az, ami elbűvölt a kocsikban?

Egy kupac berregő-csattogó vas, zörög, bűdös, füstöl, és meglepően gyorsan halad. Melyik gyerek ne venne észre egy automobil?! A legtöbb srác tovasétál, én viszont megálltam egy utcasarkon és csak bámultam őket. Megpróbáltam beazonosítani a márkát és a típust, belestem az ablakon, megnéztem, mennyi a végsebessége. Öt-hat éves koromban, ahogy te is említetted, nem volt túl változatos a felhozatal, viszont éppen emiatt a városban szinte minden autót felismertem. Nem csak típust és márkát, hanem a konkrét példányt. Akkoriban még egyik-másiknak a lámpája vagy a lökhárítója lógott, és az egyéb barkácsolások, javítások miatt mindegyik jól beazonosítható, külön karakter volt. Aztán idővel egyre több autó jelent meg a városban, köztük egyre több nyugati modell, így tovább színesedett a mezőny...

Az iskola alatt, majd később, amikor Veszprémbe költöztél, hogyan alakult a viszonyod a tervezéssel? Mi érdekelt inkább, az autó maga mint jármű, mint szerkezet, esetleg inkább a külalakja, a látvány?

A teljes történet érdekelt. Az autó maga, ahogyan teszi a dolgát, a mozgásával, formájával, szagával, porával, s mindaz, amit még utána

Kettesben egy klasszikus modellel

Szabadon szárnyalunk, majd időnként ellenőrizzük, hogy megfelelő-e a technikai kötöttségeknek, eladható-e az alkotásunk

tanultam róla, hogy még teljesebb, gazdagabb legyen a jelenség. Hat-hét éves koromban kezdtem el sűrűbben rajzolgatni, de nem csak autókat, hanem bármit, mert egyszerűen jól esett rajzolni. Nyolc évesen mentem először gokartozni, majd szerelgetni, versenyezni, majd úgy tíz év múlva, Veszprémbe került ki, hogy mégsem leszek autóversenyző. Ebben az időszakban már a gördeszkás életmód dominált, annak ellenére, hogy rengeteget jártunk ki versenyekre is, de ekkor már csak nézőként. Körülbelül két évvel a gimnázium vége előtt elkezdtem újra autókat rajzolni, nem sokkal később pedig eldöntöttem, hogy jármű-formatervező leszek, ezért megcéloztam az akkori magyar iparművészeti egyetemet.

Mennyire múlik az intézményen és mennyire az emberen az, hogy valakiből sikeres dizájnér lesz-e?

A sikeres dizájnér elsősorban attól sikeres, hogy tudja mit akar

és cselekszik. A megfelelő egyetem pedig a tökéletes ugródeszka. Persze, sokat számított az egyetem és a Mercedes partnerkapcsolata, támogatása, de soha nem vártam a sült galambot. Még a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem – Mercedes praktikum ajánlat előtt sikerült megcsípni egy német pályázat első díját, amely hat hónapos gyakorlat volt a BMW-nél. Úgy érzem, sokkal többet kaptam és tanultam a tanáraimtól és a kollégáimtól az egyetemen, mint amire valaha is számítottam.

Wolfsburgban élsz, ebben az észak-németországi városban. Milyenek a körülmények itt?

Egy szentgyörgyinek egy német ipari kisvárosban pontosan olyanok a körülmények, amilyeneket megteremt magának. A Volkswagen szakmai szempontból pedig, túlzás nélkül állíthatom, hogy az egyik legjobb hely, ahol kezdhet egy dizájnér. Itt tökéletesen el lehet sajátítani az alapokat, a klasszikus autótérvezést és annak minden folyamatát.

Gyakornokként voltál a Mercedesnél és a BMW-nél: milyen különbségeket látsz a két társaság között, mit tanultál ebben az időszakban tőlük?

A Mercedesnél jártam először jármű-formatervező stúdióban, 2009-ben. Eszméletlen élmény, amikor az ember először betoppan és látja a márka összes új autóját, amik az elkövetkező tíz évben az utca képét fogják gazdagítani. A vázlatok is teljesen más szinten voltak, mint amit elképzeltem. Egy ilyen betekintés már önmagában is bőséges tananyagul szolgált, de ott volt még a vállalat, az ország, a kultúra, ami mind új volt számomra. A BMW-hez már egy kicsit felkészültebben érkeztem, és ez a munkafolyamat, majd a projekt megvalósulása is meglepetésszerűen.

Egy dizájnernek mennyire lehet szabadon szárnyalni, mik a kötöttségek, az akadályok, illetve mennyire kell jártasnak lenned fizikában, kémiában?

A dizájner egy iparművész. Ez az egyik kedvenc fogalmam, amely önmagában is egy oximoron. Mi vagyunk a kapocs a biztos üzlet és a művészet között. Szabadon szárnyalunk, majd időnként ellenőrizük, hogy megfelelünk-e a technikai kötöttségeknek, eladható-e az alkotásunk, majd abba az irányba szárnyalunk tovább, szabadon, amely eladható, aztán újra meg újra, felváltva szárnyalunk és ellenőrzünk. Felváltva vagyunk művész, mérnök és menedzser.

Ez a szakma elsősorban eltölteket, kitartást igényel. Fontos még az intuíció, a kommunikáció és a menedzsment, de főleg a versenyszellem. Minden dizájner meg akarja kapni a legjobb projektet, az utcán akarja látni az autóját, így folyamatosan megy az egymásra licitálás.

Hogyan írható le az a folyamat, ami az első ceruzavonástól a használható autóig vezet?

Igazából nincs egy kőbe vésett, részletes tervezési folyamat. Stúdióként, projektenként változhat, de közös nevező talán, hogy síkban kezdünk, majd térben folytatjuk. Az első ceruzavonást jellemzően még több követi, aztán folytathatjuk a számítógépen, digitális rajztáblával, hogy még pontosabban meghatározhassuk tervünket, majd ha kész és kiválasztják, akkor jöhet a térbe helyezés. Ennek is több módja van. Megmodellezhetjük a tervünket három dimenzióban, számítógépen,

Minden dizájner az utcán akarja látni az autóját

Van olyan sorozatgyártású autó, amely képes felismerni a keresztirányú forgalmat, a járókelőket, a vezető kondícióját és szükség esetén megfelelően beavatkozik

Fogarasi-Benkő László

amit aztán jellemzően egy agyagmodellre marnak rá. Ez lehet életnagyságú, vagy méretarányos, de kezdetünk rögtön egy kereken guruló agyagtömbbel is. Az agyag ebben az esetben egy viasz alapú anyagot jelent, amely szobahőmérsékleten forgácsolható, felmelegítve pedig gyúrható. A formát az előbbi módszerrel alakítjuk ki. A modellezési munkálatokban modellezőkre hagyatkozunk, ám szorosan együtt dolgozunk velük. Az életnagyságú modell fázisban már a mérnökökkel, a konstruktörökkel is együtt kell működnünk, akik időnként felvilágosítanak, hogy azt az ajtót azzal a formával nem lehet kinyitni, vagy éppen a ködlámpa nem fér el, ilyenkor tovább gyúrjuk az anyagot. Idővel a forma és az autó koncepciója is változhat, így nem feltétlenül egy lineáris folyamatról beszélünk, inkább egy műrepülő kondenzfüstjéhez hasonlítanám a vonalvezetését, hurkokkal, orsókkal és kanyarokkal, néha katapultálással.

Egy uniós célkitűzés a közúti halálos balesetek teljes megszüntetése. Ez hogyan érhető el?

Az autóvezetők megtanulnak rendesen vezetni, a járókelők pedig figyelmesebbek lesznek majd. (nevet) Ez nem valószínű, ezért már ma is rengeteg aktív felügyeleti rendszer működik közre az autókban a biztonságos közlekedés érdekében, kezdve a blokkolásgátlótól a sávtartó automatikán keresztül az adaptív tempomatig, de már van olyan sorozatgyártású autó, amely képes felismerni a keresztirányú forgalmat, a

járókelőket, a vezető kondícióját és szükség esetén megfelelően beavatkozik. Ezeknek a biztonsági rendszereknek a kiterjesztése jelentheti a megoldást, amely végül egy önműködésre is képes autót fog eredményezni. A technológia gyakorlatilag már létezik, évek óta sikeresen tesztelik, de a tökéletesítése, jogi háttérének rendezése, bevezetése eltarthat egy darabig. Érdekességként jegyezném meg, hogy a közúti halálos balesetek megszüntetésének célja az EU részéről kizárólag anyagi megfontolású.

Számodra mi az autó? Eszköz vagy több annál?

Az attól függ. Ha be szeretnék jutni a munkahelyemre, csakhogy egy dugóban kell ácsorognom, esetleg negyedórja keringek a belvárosban, hogy egy parkolóhelyet találjak, akkor nemhogy eszköz, de egyenesen kolonc a nyakamon. Minden más helyzetben egy karakterként jelenik meg számomra az autó, legyen szó utazásról versenypályáról. Kedvelem a régi autókat, elsősorban a történetük miatt, amiről mesélni tudnak.

Érződik-e növekvő szakadék a különböző autógyártók között?

Folyamatos a mozgás, de elmondhatjuk, hogy vannak stabilabb szereplők, mint a német gyártók jelentős része. Éppenséggel a Daciának sem megy rosszul, mióta Carlos Ghosn és a Renault átvette a gyeplőt. Ha a járművek minőségét tekintjük, ebben megint csak van egy fellépésményi előnye a német iparnak, gondolkodj itt a BMW-re vagy a Mercedesre, de manapság már a japánok is oda tudnak szólni, sőt, a koreaiak is szépen fejlődnek. Kína egyelőre messze van az európai prémium szinttől, de elképesztő gyorsasággal fejlődnek.

Milyen terveid vannak a saját jövődet illetően?

Szeretném az utcán látni egy teremt, aztán szívesen beleokoskodnék egy kicsit a stratégiai döntésekbe is. Mindemellett hobbiból szeretnék visszatérni a versenypályákra, ezúttal autóval. A többi titok, majd ha megvalósult.

Véget ért Kolozsváron a *Mellérendelő* című beszélgetés-sorozat

Hova tovább, emberiség?

A huszadik század két nagy, és bukába torkolló próbálkozása – a fasizmus és a kommunizmus – után, az új évezred hajnalán az emberiség jól láthatóan ódzkodik mindentől, ami egy jól megfogalmazott irányt adna számára. A kérdés tehát, hol tartunk most mi, emberek, milyen kilátások várnak ránk, illetve létezőnk-e egyáltalán, mint egyetemes emberiség? A kolozsvári Láthatatlan Kollégium és a Bolyai Társaság által szervezett *Mellérendelő* beszélgetés-sorozat utolsó rendezvényén elhangzottakat KUSTÁN MAGYARI ATTILA összegezte.

A **Mellérendelő** sorozata az elmúlt hónapokban – ha nem is feltétlenül széles körben, – de több tucat, elsősorban egyetemista számára olyan gondolatokat volt képes közvetíteni, amelyek nyugaton sem törlik át az ingerküszöböt, mondhatni hasonló egyetemi körökben terjednek. Ha azt mondhatjuk is, hogy számos filozófus, gondolkodó közismert, egy Alain Badiou, Slavoj Žižek, Peter Sloterdijk, vagy akár Tamás Gáspár Miklós neve nem vetekszik a színpadon ugráló sztárocskák népszerűségével.

A *Mellérendelő* – egyelőre – utolsó találkozóján Horváth Andor esszéíró, egyetemi oktató meghívottja Selyem Zsuzsa irodalomtörténész és Szigeti Attila filozófus volt, akik a fent említett gondolkodók mentén tettek kísérletet a történelem, a jelen, az emberiség újragondolására.

Fundamentalizmus egyenlő baloldali csőd Olyan kérdésekbe futunk bele újra meg újra, amelyekről azt gondoltuk volna, hogy már lejártak számunkra, legyen szó a neonácizmusról, amelyről több generáció feltételezhette, hogy a második világháború, a megsemmisítő táborok után a jelenség eltűnik az életünkben, – indított Selyem Zsuzsa. Véleménye szerint a fundamentalista folyamatok felerősödése a baloldali gondolkodás csődjét is jelzik, hiszen

nincs ahol beszélni azokról a társadalmi folyamatokat irányító intézményekről, rendszerekről, amelyek sok embert munkanélküliségbe, létfenyegetettségbe hajszolnak. Ha pedig erre nem adunk válaszokat, akkor majd a szélsőjobb kikiáltja, hogy kit lehet felelőssé tenni mindazért a csődért, amit tapasztalunk.

Egy német filozófushoz hasonlóan – aki szerint a kapitalizmusról kritikusan nem beszélőknek hallgatniuk kell a fasizmusról – ma azt mondhatjuk Žižek szerint, hogy akik nem hajlandók kritikusan beszélni a liberális demokráciáról, hallgassanak a fundamentalizmusról.

Az említett gondolkodók Szigeti Attila meglátása szerint poszt-posztmoderneket, visszanyúlhatnak az egyetemesség eszméjéhez, a felvilágosodás koráig, mivel szerintük ez még nem egy lecsengett történet. Azt is állítják, hogy a történelemnek, mint korábban gondoltuk, nincs vége, ismétli is magát, elég például az újnácikra gondolni.

Korunkat meghatározza ugyanakkor az ideológia nélkülinek tűnő, cinikus távolságtartás, ami azt jelenti: tudjuk jól, hogy a politikai intézményrendszer nem működik, de ennek ellenére úgy cselekszünk, mintha a politika meghatározná az életünket, és mi ezen nem tudnánk változtatni. Éppen ez által működik a rendszer, véli Szigeti, említve a nemzetiszocialista Németország példáját, ahol a polgár otthon ültetett, mert nem hitt valójában az őt körülvevő náci örületben.

Horváth Andor ezzel kapcsolatosan megjegyezte, szerinte nem vagyunk elégedetlenek, a probléma éppen az, hogy boldogok vagyunk a szónak abban az értelmében, hogy mindenünk megvan. Ha pedig mégis bajunk van az egésszel, a rendszerrel kapcsolatban, akkor azzal van bajunk, hogy boldogok vagyunk.

Nem lettünk egyetemesek Horváth az egyetemesség fogalmáról is beszélt. Az egyetemesség értel-

mében az emberiség úgy foglalható egyetlen fogalom alá, hogy az jó az emberek számára. A 18. századi gondolkodás úgy vélte, azáltal, hogy az emberiséggel közlik egyetemes mivoltát, emberiséggé kezd viselkedni. Ez a gondolat azonban megtört, az emberiség tudomásul vette ezt, de egyre inkább azt kezdte mutatni, hogy belül nemcsak erősen tagolt, de ráadásul ellentmondásos is. Ezek fejeződtek ki részben azokban a totalitárius ideológiákban is, amelyek a huszadik században bontakoztak ki. Az emberiséget felosztották az egyik oldalon fajokra, a másikon osztályokra, és a haladás gondolatát mindkét eszmén belül egy kategória uralta.

A kultúrákról eközben kiderült, hogy vagy inkompatibilisek, vagy legalábbis konfliktusos viszonyban állhatnak egymással, ezt pedig nem lehet sem ideológiai, sem politikai, sem katonai eszközökkel meghaladni. Egyetlen eszköz tűnik befolyásosnak: a gazdasági.

Valóban boldogok lehetünk Selyem Zsuzsa Horváth Andor boldogság-gondolatára reflektálva bontotta ki: boldogságunk – például azoké, akik a jelen előadásra eljöhettek – azt jelenti, hihetetlenül sok priviligiummal rendelkezünk azokhoz képest, akik a mai társadalomnak a kivetettjei. Az emberek nem azért nem vesznek részt egy beszélgetésen, vagy nem olvasnak sokan emlegetett filozófusokat, mert arra születtek volna, hogy megvezessék őket, szappanoperákat és valóságshow-kat nézzenek saját életük elviseléséért, hanem mert nem tudnak részesei lenni saját életüknek. Nem jutnak azokhoz a minimális eszközökhöz, amelyek döntéseket hozhatnának.

A kérdés az, hogy mit tudunk tenni a folyamat megállításáért érdekében, a Szigeti Attila által említett cinikus, poszt-ideologikus gondolkodásmóddal szemben, hogy az emberek illetékesek legyenek a saját életükben, ne pusztán áldozatok.

Tudjuk jól, hogy a politikai intézményrendszer nem működik, de ennek ellenére úgy cselekszünk, mintha a politika meghatározná az életünket, és mi ezen nem tudnánk változtatni

Kirekesztés és tökéletesség

Szigeti Attila arra a kijelentésre tért vissza, miszerint a huszadik századot jellemző kataklizmák elmúltak. Véleménye szerint ez nem így van, ma a nemzettesttől idegen például a hajléktalan, vagy a cigány stb. Slavoj Žižek azt állítja a társadalmi kirekesztésről, hogy egy társadalmi fantázia okozza, ami azt jelenti, egy osztatlan közösségről álmodunk, mintha például egy tökéletes szerelmet képelnénk el. Mivel ez a tökéletes állapot nem lehetséges, mindig létezik valamilyen traumatikus valóság, ami bezavar a képbe, azt mondjuk, a tökéletes társadalom ezért nem jön létre, a lehetetlenséget pedig a roma, a zsidó, a hajléktalan stb. okozza. Ebben az értelemben továbbra is velünk van a huszadik század, elsősorban akkor, amikor a zabolázatlan fantázia uralkodik el a társadalmunkban, és amikor azok a

Selyem Zsuzsa,
Horváth Andor
és Szigeti Attila

FOTÓ: SERESTÉLY ZALÁN

A történelem olyan, mint egy szépen felszerelt jármű, amelyik, ha jól van programozva, jól működik

nézetek válnak divatossá, amelyek a homogén, zárt egészként értelmezendő közösséget emelik a magasba.

A gazdaság valóban uniformizál, de aggasztó jelenség, hogy a jobboldali antikapitalista elképzelések értelmében a gazdaság és a pénz globalizációja olyan uniformizáció, amely kiszakít bennünket a nemzettestből, és ellehetetleníti a nemzettel való azonosulást, erőteljesebb és meggyőzőbb a baloldalinál.

Ki csinálja a történelmet? Az embernek sok panasza lehetett az istenre, de amikor megszületett a gondolat, hogy az ember írja a történelmet, és szabadon, akkor kiderült, hogy ez a legrosszabb forgatókönyv. Istent okolni a történelemért Horváth Andor szerint semmi nem volt ahhoz képest, hogy mit tapasztalt az ember attól fogva, hogy azt állította magáról, ő a történelem ura. Túl vagyunk már

a különböző egységeken is, mint osztály, nemzet, faj. Ma nincs semmi, és visszautasítjuk, hogy akik korábban irányították a történelmet, azok ma is megtehessek. A történelem olyan, mint egy szépen felszerelt jármű, amelyik, ha jól van programozva, jól működik, arról viszont már senki nem beszél, hogy osztályok, nemzetek, fajok újra segíthetnék a történelem munkáját.

Történelmi váltás szemtanúi vagyunk Horváth szerint, a következő egy-két évtized arról fog szólni, hogy legyenek jó szakemberek, akik a megszabott munkaidőben dolgoznak, utána lazítanak, az életük pedig ebben a kettősségben zajlik. A kultúra is részese az életüknek, de az már csak infantilis rajzfilmekből, buta filmekből stb. áll. Az a vágyunk, amelyet például Kant fogalmazott meg a felnőtté váló emberről, dinoszauruszokká tesz minket a ma társadalmában.

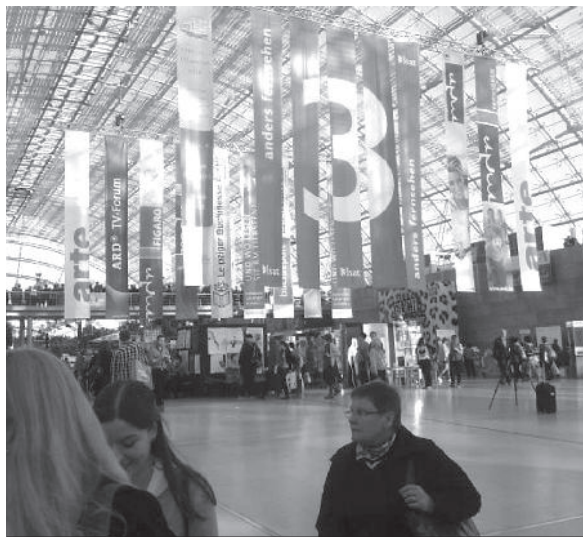
Jelenetek a Lipcsei Könyvvásárról

Az elmúlt héten tartották a Lipcsei Könyvvásárt, ahol Ukrajna és Oroszország, illetve Magyarország és Románia is majdnem egy gyékényen árulta szellemi javait. PARÁSZKA BORÓKA helyszíni beszámolója.

Igazi népvándorlás folyt az elmúlt napokban Németországban: a Lipcsei Könyvvásár – nehéz elhinni, különösen kelet-európaiként – tömegeket vonz. A gyorsvasút, amellyel a fővárosból Lipcse felé tartunk, ostrom alatt van: öltönyös üzletemberek, szüleikkel vásárolni induló kiskamaszok (az olvasást a vonatra várakozás közben, a peronon sem hagyják abba), magányos idős hölgyek, egyetemisták osztoznak a helyeken. Életkortól, családi és vagyoni helyzetétől függetlenül sokakat érdekel a könyv Németországban.

Versenyben Frankfurttal Útitársammal, Dalos Györggyel arra keressük a választ, mi lehet ennyire vonzó és érdekes? Az író a kelet-európai kultúra egyik fontos képviselőjeként van jelen a rendezvényeken, könyveket, szerzőket mutat be, hoz össze. Tudja, minek van piaca az európai standokon, mit lehet „eladni”, mi az, ami iránt nincs kereslet. Pragmatikus, aki a maga szelíden könyörtelen módján sorolja, mi az, ami érdektelen, ami eladhatatlan forma, kifejezés mód. Ami nem „jön át”, Keletről Nyugatra, ami beszorul a kulturális határok mögé. Kétféle érzés kavarg bennem. Riaszt az „eladhatóság”, riaszt, hogy a könyvtermés, a tartalom alárendelhető a piaci könyöklésnek, az adhat témát, anyagot, ami exportálható. Ugyanakkor inspirál is, hogy a nemzeti kultúrák, irodalmak arra kényszerülnek, hogy „kifelé” beszéljenek, érthetővé és pontosá válnak más kultúrák számára. A mérce az lehet, amit el tudunk mondani magunkról ezzel az irodalmi eszközzel.

Hallgatom Dalost az alig több mint egy órás vonatúton, száguld az olvasni vágyó tömeg a célj, és nem

A frankfurti mellett a lipcsei a legjelentősebb német könyvvásár

Inspirál is a szemszög, hogy a nemzeti kultúrák, irodalmak arra kényszerülnek, hogy „kifelé” beszéljenek, érthetővé és pontosá válnak más kultúrák számára

tudok dönteni, jó vagy rossz-e ez a verseny. A lipcsei helyszín azonban sok mindent megmagyaráz. „Nehéz helyzetben van ez a város” – emlékeztet útitársam, itt ki kell találni valamit ahhoz, hogy a látogatók ide jöjjenek, a háború után ugyanis alig maradt valami felmutatható. A könyvvásár egy ilyen lehetőség, és mindenki komolyan veszi, hogy Európa itt mutatja meg, adja el magát – kulturális értelemben.

Már a központi pályaudvaron várnak a rendezvény plakátjai, a vásárcsopont felé villamosozva pedig az az érzése az embernek, hogy kétféle utazó van: aki megy, meg aki jön a vásárról. A bejáratnál tudom meg: állandó a verseny a frankfurti szemlével (ami ennél is sokkal nagyobb), ezért a lipcseiek kicsit mesterségesen pumpálják is a látogatók számát, iskolások tömegeit viszik szervezeten vásárolni. A gyerekek pedig, ha már ott vannak, élvezik a bulit. Mert a könyvvásár első, sőt második ránézésre is az, buli.

Indiai intelem A hajdani kelet-németországi fesztivál elsősorban a közönségnek szól, az olvasás, és az olvasásra nevelés ünnepe. Ugyanakkor, és éppen ezért, a kultúrdiplomácia kitüntetett helyszíne: 42 országból 2100 kiállító vonul fel. A vásár mel-

lett tart az olvasói fesztivál (Leipzig liest): a város 410 helyszínén – buszmegállóknak és állatorvosi rendelőknél is – 3200 felolvasást, könyvbemutatót, beszélgetést, író-olvasó találkozót rendeznek. A vásárcsarnokba érkező diákok, gyerekek előre készülnek: kedvenc regényhőseik bőrébe bújva, jelmezben sétálnak a standok között. Az olvasás számukra életstílus, life style. A manga figurának öltözött, parókás kamaszlányok látványa (valamint a gyerek- és ifjúsági standok körül felépített könyveskulisszák, díszletek) azt a benyomást erősítik, hogy valami különös farsang zajlik itt, valaminek az ünnepe, ami semmiképpen sem a könyv.

Hogy miféle konfliktusokkal küzd az európai kultúra, arról az idei vásáron átadott Európai Egyetértés Lipcsei Könyvdíja mond el sokat, hiszen díjazottja Pankaj Mishra indiai szerző. Az író és történész a nyugati imperializmusra adott ázsiai válaszokról szóló, *Aus den Ruinen des Empires. Die Revolte gegen den Westen und der Wiederaufstieg Asiens* (A birodalom romjai alól – A lázadás a Nyugat ellen és Ázsia fel-támadása) című, németül 2013-ban megjelent munkájáért kapott elismerést. Pankaj Mishra a megnyitón elmondott beszédében kiemelte, kötelet ugyan nem Európáról szól, de minden sorában jelen van ez a kontinens. Európa szellemi állapotáról és politikai helyzetéről azt tartotta fontosnak elmondani: „furcsa, ellentmondásos jelenség” bontakozik ki, mert a globalizáció, vagyis a világ gazdasági és szellemi egyesülése következtében nem a kultúrák közötti párbeszéd és a megértés erősödik, hanem a „pöffeszkedés és az arrogancia”. A szélsőjobb oldali pártok felemelkedése azt mutatja – szól az üzenet Lipcseből –, hogy Európának ismét nehézségei támadtak a kisebbségekhez fűződő viszonyában. Nemcsak megdöbbentő, hanem elbátortalanító is, hogy az „ázsiai viszonyokhoz képest igen korláto-

zott mértékű sokszínűség” a szélső-jobboldaliak mellett a liberálisokból is előhívja „a kacérkodást a többségi nacionalizmussal”.

Forgalmas ukrán stand Hogy mennyire megy át ez az üzenet (a Csillagok háborúját idéző díszletek között cikázó parókás mangalányok valamilyen háborús jeleket biztosan vesznek), azt nem tudni. 136 kiadó 410 könyvvel látszólag csak könyvpiari és kulturális versenyben áll itt: szépirodalom, műfordítások és szakkönyvek mérettetnek meg. A díszvendég Svájc, kiemelt szerepet kap még a lengyel, az ukrán és a fehérórosz irodalom is. A három ország kortárs irodalmát a *tranzit.kilometer 2014* című rendezvénysorozattal, majd félszáz szerző közreműködésével mutatják be. Kiemelt téma: az identitás, a feminizmus és a cenzúra. Martin Pollack kurátorként arról beszél, hogy Ukrajna a „kontinens keleti felén zajló folyamatokra” irányítja a figyelmet. A legnagyobb forgalom valóban az ukrán stand környékén van, az itt fellépő szerzőket folyamatosan faggatja a sajtó, a könyvespolcok mellett a Majdan tér áldozatait ábrázoló tabló látható, és arra is külön felületet biztosítanak, hogy a szolidaritás üzeneteit hátrahagyják az együttérzők. Az orosz stand távolabb található, külön polc áll a „militarista” és a „patrióta” kiadványok rendelkezésére. Közönség itt is van, de leginkább oroszok adnak találkozót egymásnak. Az ukrán könyvek mellett a horvát kiállítóhely népszerű, egész nap nagy a sürgés-forgás itt, Dalos Györgytől tudom meg, hogy a volt jugoszláv tagállamok képviselői

Olyan szórakoztató giccsként táruul fel a román stand, hogy kicsit oldja is a bosszúságom: egyetlen erdélyi magyar kötetnek (vagy annak német esetleg román fordításának) sem jut hely a kínálatban

Nagyon sokakat érdekel a könyv Németországban

közös asztalnál ülnek itt, a háborús közelmúlthoz képest családias jókedvvel. A szerb stand két lépéssel arrébb, itt nagyobb a csend.

Dalost, aki négy éve a lipcsei vásár fődíját is megkapta, mindenki ismerősként köszönti, igazi „bennszülöttje” a könyvünnepnek. A *Felgördül a függöny – a kelet-európai diktatúrák bukása* című kötete kapta az elismerést, úgy is köszöntik, mint aki igazán otthon van, és érti a térséget. Európaiak között egy ismerős. Több bemutatót is ő vezet, Alida Bremer: *Oliva kertje* című könyvét mutatja be ottlétem napján. A világháborús Horvátország öröksége a téma.

Csendes magyar, giccses román A magyar és a román stand egymás mellett van, nem jövök rá, hogy ez a szervezők tudatossága, a véletlen ironiája, vagy van valami egyéb mögöttes koncepció. Két merőben eltérő hangulatú találkozóhely fér meg egymás mellett. A magyar stand egy zárt doboz, amibe ajtón keresztül lehet belépni, üvegfal mögött haladnak el a vásárolók. Az üvegfalon Radnóti Miklós és Gyarmati Fanni késsel rajzolt sziluettje, rajtuk néz át, aki a könyveket látni akarja. Bent a polcokon kortárs magyar irodalom és néhány klasszikus magyarul, illetve német fordításban: Darvasi László, Kemény István, Gerevich András, Agota Kristóf, Bánffy Miklós, Tóth Krisztina, Radnóti Miklós, laza rendben sorakoznak a polcokon. Nincs tömeg, nincs interjúzás, egy-egy látogató pihen csak meg: a stand láthatólag igyekszik a szellemi béke szigete lenni. Pedig izgalomra van ok, néhány héttel a magyarországi választások előtt a lipcsei vásáron is bemutatják Igo Janke Orbán Viktorról szóló németre lefordított könyvét, amelyet tavaly Magyarországon *Hajrá magyarok!* címmel tavaly adtak ki. Mit tehetnénk ehhez hozzá? Semmit.

A román stand tágasabb, a legfontosabb információ, amellyel a lipcsei látogató szembesül a könyvespolcok fölött elhelyezett öles felirat: a román kulturális tárca által szervezett programokat élvezheti az erre járó. A tárca védjegye alatt sorakoznak az idei meghívottak port-

rói: Ioan Groșan, Daniel Bănulescu, Ștefan Baghiu van a tablón, nem maradhat el egy több évtizedes Mircea Cărtărescu kép sem. Helyet kap még Ana Blandiana és Ioana Pârvulescu is. Masszívan jelen van a Polirom kiadó, mellette csak mutatóban tűnik fel a rengeteg kiváló román könyvműhely munkái közül még néhány kiadvány. Zavarba ejtő, hogy az íróportrék és a kulturális minisztérium öles betűi alatt épp csak körvonala-zódik valami koncepció (a rendszerváltás előtti időket, a két világháború időszakát feldolgozó témák viszik a pálmát, továbbá memoárok bukkannak fel). Mire összeállna a kép, hogy mit is akar Románia mondani magáról, azonnal egy meséskönyvre, a Csizmas kandúrra téved a tekintetem, rögtön Cărtărescu portréja alatt. Először arra gondolok, ez valami fifikás politikai pamflet, aztán rá kell jönnöm, hogy nem. A kiadvány tényleg az, aminek látszik, egy papírborítós, filléres román mesekönyv, ilyeneket a költségvetési hiánnyal küszködő önkormányzatok osztogatnak év végi ünnepek idején. Hadd érezze a gyerek, hogy vele is törődnek. Van még ugyanítt „könynyen, gyorsan németül” munkafüzet, és néhány román-német szótár. A szervezők talán a Németországban vergődő román vendégmunkásokra építették a koncepciót.

Olyan szórakoztató giccsként táruul fel a román stand, hogy kicsit oldja is a bosszúságom: egyetlen erdélyi magyar kötetnek (vagy annak német, román fordításának) sem jut hely a kínálatban. A román kulturális tárca nem ismeri, pláne nem képviseli ezt az irodalmat. Tegyem hozzá: a magyarországi sem – így sikerül teljesen eltűnnie Erdélynek az európai könyvtérképről most, amikor a kulturális konfliktusok kulturális oldása a tét és a feladat.

Pedig azt nem lehet mondani, hogy ne érdemelne nemzetközi elismerést és figyelmet az erdélyi könyvkiadás: a csíkszeredai Bookart által gondozott *A homályban maradás ösztöne* (szerző Hajdu Farkas-Zoltán, tipográfus Hajdu Krisztina) bekerült az 56 legszebb könyv közé Lipcsében. Harminc ország bő félezer kiadványa közül ért el ilyen sikert. Vártam, hogy találkozzak ezzel

Játék a hálátlan utókornak

Szigligeti Ede előtt tiszteleg a nagyváradi színház, névadója születésének 200. évfordulóján. A 19. századi magyar színházi élet jelentős személyiségét, a népszínház egyik megteremtőjét különlegesnek szánt előadásban idézte meg Selmeczi György és Béres Attila történelmi fantáziája. SIMON JUDIT írása.

Az utolsó előtti kép vágta ki a biztosítékot: a kortárs színház kigúnyolása. Szomorú volt ez a viccesnek szánt pillanat, hiszen az alkotók a színház lényegét kérdőjelezték meg: azt, hogy a színháznak mindig saját koráról kell szólnia, Shakespeare-rel szólva tükröt tartania a természetnek, az embernek, illetve Adyt idézve a színház „minden kornak, de elsősorban a jelennek tükré”. Selmeczi György zenéje és Béres Attila zenés történelmi fantáziája ennek a jelenetnek a tükrében mintha a népszínházat sírná vissza.

A nagyváradiak ősbemutatója azt próbálja bizonyítani, hogy az utókör hálátlan a színház névadójához. Holott az utókör nem hálátlan, csak kritikus

A nagyváradiak ősbemutatója, amelynek nem túl frappáns címe Szigligeti, azt próbálja bizonyítani, hogy az utókör hálátlan a színház névadójához. Holott az utókör nem hálátlan, csak kritikus. Lehet ráfogni a politikai széljárásra, az utókör hálatlanságát, hogy mikor, miért nem játsszák Szigligeti darabjait, de éppen az előadásban, az úgymond elfeledett darabjainak a jelenetei mutatják meg, mennyire porosak ezek a színművek.

A 19. század végén, a 20. század elején, közepén nem volt divatos leporolni valamely „klasszikust”. Vagy el lehetett játszani, ahogy megírta, vagy nem. A „hálátlan utókör”, a 20. század második felében kezdte elővenni és újraértelmezni ezeket a szövegeket, a 21. század színháza pedig szívesen nyúl az „elfelejtett” művekhez, hogy újraértelmezve, mintegy lefordítva a jelenkorra vigye színre.

Enyhén szólva vicces azt számon kérni, hogy miért nem népszínműként, megtartva az eredeti párbeszédet és dramaturgiát állítják színpadra, például Szigligeti darabjait.

A Nagyváradon született, de életművét Budapesten kiteljesítő szerzőt sokkal érdekesebb színház- és kultúraszervezőként, a Nemzeti Színház igazgatójaként tisztelni, hiszen valós érdemei vannak a magyar színház megújításában. Ez nem jelenti azt, hogy ki kell söpörni a magyar drámatörténetből, de azt sem, hogy mindenáron be kell emelni a kánonba.

Selmeczi, a kiváló zeneszerző és operarendező, udvarias, amikor azt állítja, hogy Szigligetit méltánytalanul felejtették el az elmúlt száz esztendőben, hogy ok nélkül száműzték a színpadokról. Váradon számára komponálta az ősbemutató nagyszerű zenéjét, és mivel úriember, Béres szövegét sem a kukába továbbította. A szövegkönyv ugyanis közhelyek

▷ a kötettel a román standon, és mivel hiába keresem, feleslegesen kínálják a kulturális minisztérium egyenruhás hostess-lányai a nemzeti színű szalaggal átkötött kosárból a Rom csokit. Már nem esik jól ez a kedvesség.

Manga-jelmezes lány a könyvvásáron

marasztaláson, de el kell mondanom: én még ahhoz az öreg generációhoz tartozom, aki a filozófiában a szöveget szereti leginkább. Tudom, nem én vagyok a divatos tipográfia álomolvasója.

Végül a filozófus srácok mellől Dalos György után sietek, aki a maga apró, finom lépteivel határozottan siet: még van esti programja, másnapra pedig Spiró Györgyöt várja. Semmi jele rajta a fáradtságnak, bizakodva és iróniával mosolyog végig a kínálaton. Különös szellemi látszatverseny ez, de van tétje, és tudja ezt.

Mennyire nem tudunk szólni magunkról – ez jár a fejemben – talán ki is mondom. Balzac is a forradalom után harminc évvel kezdett el írni arról, ami történt, mondja Dalos, és rögtön áttér Ceaușescu utolsó napjaira. Nem is értem, hogy jutunk el, és miért beszélünk Lipcsében 2014-ben 1989 decemberének végnapjairól. Csak amikor elindul a vonat, és az engem kikísérő Dalos eltűnik a peronon, kezdem el számolni, mennyi idő telt el azóta. Huszonöt év.

Képes filozófia Rosszskedvemet a skandináv sarokban oldom: itt egész nap nagy beszélgetések vannak, dánok, norvégek, finnek ülnek váltógazdaságban pódiumra. Családi esemény, a kisgyerekes szülők, a magányos férfiak és nők, idősek és fiatalok egyaránt találnak maguknak szórakozni-figyelni valót, és egy kis füstölt halat is felszolgálnak annak, aki arra jár – megvan a nemzeti kultúrák összeérésének a bukéja és példája is.

Távol a lázadó ukránoktól, a militáns oroszoktól, az irodalmi üvegkalitkába zárkózó magyaroktól, a Rom csokival lekenyerezni akaró románoktól és a skandináv halsalátáktól, egy filozófiai folyóirat kis standjához érek. Kedves és lelkes srácok fognak közre. Mutatják az

A skandináv könyv-sarokban egy kis füstölt halat is felszolgálnak annak, aki arra jár – megvan a nemzeti kultúrák összeérésének a bukéja és példája is

1914-ről, valamint a szépség korszerű jelentéséről szóló legfrissebb kiadványukat. Nem győzik hangsúlyozni, ezek izgalmas filozófiai gyűjtemények, kevés bennük a szöveg, és sok a kép, mert fontos nekik, hogy haladjanak a korrallal. Mosolygok a

gyűjteménye. Szinte minden elcsé-
pelt frázist belegyúrt színházról,
színészetről, művészetéről, nyelv-
ről, hazáról, nemzetről. Nem kímélte az
írókat, színészeket, költőket sem.
Akinek szövege volt, az mondta,
mondta a közhelyeket, mert másként
nem tehetett.

Itt a poén, hol a poén A produk-
ció úgy kezdődik, hogy Szigligeti
(Hunyadi István) felül, majd kiugrik
a felravatalozott koporsóból, hogy
hűségese társával, Gézával (Hajdu
Géza) útra keljen, hogy különbö-
ző korokban felkínálja darabjait a
színidirektoroknak. A koporsó körül
a nemzet nagyjai ülnek pompás öltö-
zetekben, de ott van Petőfi és Vörö-
smarty szelleme is. Ők ketten amúgy
többször felbukkannak arra, amerre
Szigligeti is jár. (Szóval a váradi
drámaszerző kiugrik a koporsóból,
ami nem a halhatatlanságot, hanem a
vámpírtörténeteket juttatja eszembe.
Meggjegyzem: előbbi jobban kedve-
lem.)

Elindul Szigligeti úr, hogy „elad-
ja” a darabjait. Mindenhol bemutat
valamelyik remekműnek nem neve-
zhető darabjából egy jelenetet, de sem
Csiky Gergely, sem Beöthy László,
sem Hevesi Sándor, de még Major
Tamás sem hajlandó műsorra tűzni.
Minden kor direktorának megvan a
maga indoka, ami közös, hogy el-
avultak ezek a darabok. Végül csak a

A színpadon
a holnaposok
megelevenedett
emlékműve

**Semeczi
kompozíciója
valóban
végigjárja
a különböző
korokat,
és megtartva
azok stílus-
elemeit,
ízig-vérig
modern**

kortárs, szabad társulat lenne hajlan-
dó bemutatni Szigligeti egy darabját.
Korszerűsítve, átgyúrva – mily fel-
háborító.

A váradiak előadása nem csak
Adynak, de e megkérdőjelezhetet-
len ízlésű színházi embereknek is
ellent akar mondani. A felsoroltak
ugyanis a maguk korában a modern
színház és színjátszás meghatározói.
Ugyanakkor remekül karikírozható
figurák, de a paródiájuk laposra si-
került. Amint számos kikacsintás,
tréfa, poén sem jut el a csattanóig.
Remek gegnek ígérkezett a holna-
posok váradi szoboralakjainak szín-
padra vitele, de ezt sem sikerült ki-
bontani, ez is belefutott valamilyen
közhelybe.

Messzemenően nem a színészek
hibái ezek, hanem a szövegé, a be-
állításoké.

Nagyvárad Szigligeti Színház

**Semeczi György – Béres Attila:
Szigligeti**

Zenés történelmi fantázia két részben

Rendező: Semeczi György

Koreográfus: Dimény Levente

Zenei vezető: Lászlóffy Zsolt

Díszlet: Lőrincz Gyula

Jelmez: Florina Bellinda Vasilatos

Azt sem a színészeknek kell fel-
róni, hogy a Szigligeti darabok je-
lenetei is színtelenek, unalmasak. A
rendező nem tudta eldönteni, hogy
a reformkori színházi stílust komo-
lyan vegye-e vagy sem, hát nem lett
belőle sem komoly jelenet, sem jó
paródia.

A díszlettervező sem igazán tud-
ta, mit akar, amikor a korabeli fes-
tett háttérket huzigáltatta fel és le,
amikor megtöltötte a színpadot szé-
kekkel, nehogy elférjenek a tánco-
sok. Talán a színházi korokat akarta
ötvözni, talán humorosnak szánta a
színpadképeket, egyik sem sikerült.

A zene mindent visz A produkci-
ónak vannak kifejezetten remek ele-
mei: a zene és a jelmezek. Semeczi
kompozíciója valóban végigjárja a
különböző korokat, és megtartva
azok stíluselemeit, ízig-vérig mo-
dern. Kortárs zene, nagyszerű har-
móniákkal, hangszereléssel, sok hu-
morral telítve. Ez a muzsika nemcsak
azért élő, mert van zenekar, hanem
mert étellel teli, befogadható, értel-
mezhető, elgondolkodtató és kacag-
tató. A zene mentén haladva nagy-
szerű előadás is születhetett volna.
Mert úgy minden kornak, a paródia
ellenére, meglelt volna a maga han-
gulata, miliője, szellemisége. A zene
mentén csak a jelmezek haladtak.
Azon túl, hogy pompások, gyönyörű-
ek, kifejezik nem csak az adott kort,
de a karaktert is, aki viseli.

A zene mentén halad a koreográ-
fus is, szellemes, dinamikus táncokat
komponált a Nagyvárad Táncegyüt-
tes tagjainak, akik szereplése dicsé-
retet érdemel.

Visszatérve a váradi színház név-
adójához: bármilyen színműből lehet
remek előadást produkálni, az alko-
tónak múlik a színvonal. Nagyvára-
don is volt erre nem is oly rég példa:
Szigligeti Ede darabja, a Liliomfi
Keresztes Attila rendezésében, ke-
mény dramaturgiai és rendezői erő-
feszítés nyomán lett kiemelkedő
előadás.

A Szigligeti című előadás inkább
emlékeztetett a népszínművekre,
mint korszerű színházi produkcióra.
Már csak azért is, mert ahol elfogyott
a szöveg vagy az ötlet, a színészek
dalra fakadtak. S ha nem figyeltünk
a szövegre, a zenét lehetett élvezni.

Sziget a világ végén 26.

Sok egyéb kuriózum mellett a Húsvét-sziget lakói a maguk különös helyi olimpiájukat is megrendezik. KRÁLIK LÓRÁND sorozatának e heti részében ebbe is beavatja az olvasót.

Mint másutt is a polinéz szigetvilágban, a Húsvét-szigeten a helyi kultúra egyik alappillére a tánc. Az ősi rapanui táncok, amelyek hasonlítanak a nyugatabbra fekvő Csendes-óceáni szigeteken élő népek táncaihoz, spirituális és rituális jellegűek. Céljuk, hogy kapcsolatot teremtsenek az emberek és isteneik között, ezért nélkülözhetetlen tartozékai voltak az emberi élet állomásait megörökítő ünnepegeknek: a születésnek, a felnőtté válásnak, a halálnak. Mint az új-zélandi maorik körében, itt is jelen voltak a harci táncok: a hakák, amelyeknek célja elsősorban az ellenség megfélemlítése volt. A rapanui táncokra is rányomta a bélyegét a polinéz mozgáskultúra: a nők esetében a gyors csipőmozgás, a férfiaknál a határozott lábdobbantások, a combok és a mell tenyérrel való ütemes ütögetése. A táncok megőrzésére, valamint a turisták szórakoztatására hívták életre a Ka Tangi Ako fesztivált, amelyet októberenként rendeznek meg. Ezen az eredeti rapanui énekek és táncok mellett a más szigetekről, vagy a dél-amerikai kontinensről „importált” mozgáselemekkel dúsított előadások is jelen vannak. A helyiek peho rapa nui néven ismerik és két fő válfajuk létezik: a riu és az ute. A riu spirituális éneket jelent, míg az ute gyászszerzetásoknál felhangzó ének. Annak köszönhetik fennmaradásukat, hogy a 19. század végén ide kerülő szerzetesek megengedték, hogy e vallásos énekeket a megtérített szigetlakók a templomban is énekeljék. A templomi éneklés miatt a dalok szövege kissé megváltozott, zenei világukba sok Tahiti szigetről származó elem is keveredett, miután a sziget újranépesítésének időszakában sok rapanui telepedett vissza Tahitiről. Az énekekben felbukkannak kreol elemek, dél- és közép-amerikai motívumok.

Sprint
versenyszám a Húsvét-szigeti olimpián: lesiklás a fűvön egy banánfatörzsön

Egyveleg és tiszta forrás A helyi táncokon kívül, az 1940-es évek után elterjedt a szamoai eredetű szau szau tánc, valamint a Tahitiről eredeztethető tamure és ula ula. Ez utóbbi a Hawaii-szigetektől ismert hula tánc Francia Polinéziában ismert válfaja. A Húsvét-szigeten elterjedt táncokat a turisták két, egymástól eltérő stílusú táncegyüttes révén ismerhetik meg. Az egyik csoport a Kari Kari, előadását alkalmam volt látni. Részletesen kidolgozott, kicsit kommersz repertoárral szórakoztatják az ide érkezőket, nem hiányoznak a maori harci táncok, a tahiti hula, vagy a gitárkísérettel előadott chilei dalok. Bár ősi rapanui táncokban sincs hiány, a Kari Kari-előadás inkább polinéz egyvelegnek tűnik, némi chilei táncműveléssel fűszerezve. A másik helyi együttes, a Matatoa előadása kevésbé pompás, ám ott jobban törekcsenek a „tiszta forrás” őrzésére.

A versenyzők 15 kiló banánnal a vállukon rohannak fel a vulkáni kúp peremére

Dalmaraton A sziget legnagyobb fesztiválja a január végén és február elején rendezett Tapati Rapa Nui fesztivál, amelyet joggal nevezhetnénk Rapanui Olimpiának. Az 1975 óta évente megtartott rendezvényen a zene, tánc és gasztronómia mellett

a szigetlakók sport-, illetve ügyességi versenyeken mérik össze tudásukat, nyolc „versenyszámban”. Az elsőben a Vaka Tuaiban a helyi klánok csapatokat alkotnak, nádcsonakokat építenek, ezzel versenyezve a Rano Raraku vulkán kráterében levő tóban. A második szám, a Takona, testfestési verseny, míg a harmadikban a Riu és ute éneklési versenyben előadók mérik össze tudásukat. A negyedik szám csapatok énekversenye, a Hoko Haka Opo, minél hosszabb ideig kell énekelniük általuk ismert ősi énekeket, anélkül, hogy valamelyiket ismételjék. Az éneklés után következnek az ügyességi számok: az ötödikben a versenyzők banánfatörzsön csúsznak le egy 45 fokos dőlésszögű fűves lejtőn, miközben 70-80 kilométeres sebességgel is száguldoznak. Akik a vizes sportokat szeretik, a Pora-úszást választják, egy totora nádkötegre feküdve kézzel hajtva magukat ússzák át a vulkáni tavat (1,5 kilométeres távon). A Húsvét-szigeti triatlon három versenyszám kombinációja: a pora-úszás és a nádcsonakon való evezés mellett a versenyzők 15 kiló banánnal a vállukon rohannak fel a vulkáni kúp peremére.

Kolozsvári Állami Magyar Színház

Március 21-én, péntek este 8 órakor

Miroslav Krleža: Léda

nagytermi előadás

Rendező: Robert Raponja

CSAK 15 ÉVEN FELÜLIEKNEK!

Március 22-én, szombat este 7 órakor

Március 23-án, vasárnap este 7 órakor

A.P. Csehov: Ványa bácsi

stúdióelőadás a nagyszínpadon

Rendező: Andrei Șerban

Március 24-én, hétfő este 8 órakor

Visky András: Visszaszületés

stúdióelőadás a nagyszínpadon

Rendező: Tompa Gábor

Március 25-én, kedd este 8 órakor

Csipke

stúdióteremben

Rendező: Mezei Kinga

Március 27-én, csütörtök – egész nap

A színház világnapja

a Kolozsvári Állami Magyar Színházban

Részletes műsor: www.huntheater.ro

Március 27-én, csütörtök este 8 órakor

0001-es szoba.Álomgyár

stúdióteremben

A Bukaresti Nemzeti Táncközpont

kortárs táncelőadása

Rendező: Simona Deaconescu

Alekszandr Ivanovics Vvegyenszkij

IVANOVÉK KARÁCSONYA

Rendező: **Urbán András**

Március 31-én, hétfőn este 8 órakor
A Kolozsvári Állami Magyar Színház stúdiótermében
Csak 14 éven felülieknek!

www.biletmaster.ro

